

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

STIMULÁCIA TVORIVOSTI DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU V HUDOBNO-POHYBOVÝCH A TANEČNÝCH HRÁCH

LENKA ADZIMOVÁ

Názov publikácie: Stimulácia tvorivosti detí predškolského veku v hudobno-pohybových a tanečných hrách

Autor: Lenka Adzimová

Recenzenti: PhDr. Renáta Varhoľáková, PaedDr. Silvia Mináriková

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum

Rok vydania: 2014

ISBN: 978-80-8052-534-7

OBSAH

ÚVOD	4
1 TVORIVOSŤ A TVORIVÁ OSOBNOSŤ	6
1.1 Vymedzenie pojmu tvorivosť	6
1.2 Tvorivá osobnosť	8
1.3 Proces kreativizácie	12
2 ROZVOJOVÉ MOŽNOSTI DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU V OBLASTI HUDOBNO-POHYBOVÝCH ČINNOSTÍ V MŠ	18
2.1 Hudobné schopnosti ako základný predpoklad na hudobné činnosti	18
2.2 Hudobno-pohybové činnosti v materskej škole	25
2.3 Podmienky na rozvoj hudobno-pohybovej tvorivosti v MŠ	28
3 PROGRAM STIMULÁCIE HUDOBNO-POHYBOVEJ TVORIVOSTI	31
3.1 Východiská programu	31
3.2 Konkretizácia programu rozvíjania tvorivosti detí v tanečných hrách	31
3.3 Program rozvíjania tvorivosti detí v hudobno-pohybových a tanečných hrách	39
ZÁVER	76
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	78

ÚVOD

To, čo sa nazýva estetickým vzťahom k spoločnosti, predstavuje v sebe neobyčajne zložitý systém poznávacích, emocionálnych a vôľových procesov i vlastností človeka. Tieto procesy aj vlastnosti človeka nie sú dané od narodenia, ale formujú a rozvíjajú sa už od detstva. Rozhodujúci význam pri formovaní a rozvíjaní týchto vlastností má predškolský vek. V tomto veku sa zvlášť utvára umelecký vkus. Deti prežívajú prvé estetické zážitky, formuje sa ich tvorivý postreh a intenzívne sa rozvíjajú rôzne umelecké vlastnosti.

Najprirodzenejším prejavom malého dieťaťa je pohyb spojený s hudbou a slovom. Tento estetický prejav sa snažíme rozvinúť už v predškolskom veku. Je dôležité, aby dieťa už na tomto stupni získalo potrebné vedomosti v plnom rozsahu vyvážené s aktívnou tvorivou činnosťou, ktorá je svojimi prostriedkami prístupná všetkým deťom. Inak povedané: dať deťom nástroje v podobe hudobných a hudobno-pohybových vyjadrení, aby sa s nimi mohli hrať, experimentovať, tvoriť, vytvárať si vzťah k spoločnosti cez umelecké prejavy a vlastnú tvorbu.

Cieľom tohto edukačného materiálu je prezentovať súbor návodov na stimuláciu tvorivosti detí predškolského veku v intenciách hudobno-pohybovej a tanečnej výchovy v prostredí materskej školy, konkrétne v krúžkovej činnosti zameranej na aktivity tohto druhu.

Materiál je rozdelený na tri časti.

Prvá vysvetľuje pojem tvorivosť, predkladá definície viacerých autorov, opisuje východiská a faktory tvorivosti. Definuje tvorivú osobnosť, jej charakteristiky a vzťah tvorivosti a inteligencie. Opisuje procesúalnu časť výchovy k tvorivosti, fázy tvorivého procesu, činitele, ktoré ju ovplyvňujú, a efektívne metódy vedúce k rozvoju tvorivého myslenia.

Druhá časť terminuje proces hudobno-pohybovej výchovy v materských školách definovaný programom výchovy a vzdelávania a realizovaný v konkrétnych hudobno-pohybových činnostiach. Charakterizuje hudobné schopnosti detí predškolského veku a opisuje ideálne podmienky na rozvoj hudobno-pohybovej tvorivosti v podmienkach predškolskej inštitucionálnej edukácie.

Tretia časť podrobne opisuje spomínaný program stimulácie hudobno-pohybovej tvorivosti detí predškolského veku v rovine metodológie, motivácie, koncepcie i konkrétnych výstupov. Obsahuje množstvo hier na rozvoj tvorivosti, improvizáčnych cvičení vedúcich k individuálnemu rozvoju tanečného prejavu. Poskytuje zásobník hudobno-pohybových vyjadrovacích prostriedkov, malých tanečných foriem, ktoré vychádzajú zväčša z ľudovej slovesnosti a piesní a výchovno-

vzdelávacích postupov pri koncipovaní edukačnej jednotky. To všetko je prepojené rozprávkou O kohúťkovi a sliepočke.

Všetky deti si môžu zo stretnutí s hudobno-pohybovou výchovou odniesť množstvo nenahraditeľných zážitkov, zvýšenú citlivosť vnímania a porozumenia hudbe a tancu. V dobe, keď sa dominantné miesto pripisuje gramotnosti počítačovej a cudzojazyčnej, je to potreba obzvlášť dôležitá.

1 TVORIVOSŤ A TVORIVÁ OSOBNOSŤ

1.1 Vymedzenie pojmu tvorivosť

Schopnosť tvoriť nové veci, presiahnuť poznané ľudí vždy fascinovalo a vyvolávalo potrebu poznať okolnosti, ktoré to umožňujú. Je to špecifický ľudský prejav, je taký starý ako samotné ľudstvo. Tvorivosť je však viac ako len súhrn tvorivých schopností. Ľudia sa navzájom líšia kvalitou i kvantitou tvorivého potenciálu a u každého človeka existuje určitý limit. Pri rozvíjaní tvorivosti ide o to, aby sa tvorivý potenciál jednotlivca rozvíjal v najvyššej možnej miere.

Aj napriek veľkému množstvu výskumných prác dodnes ostáva tvorivosť (kreativita) nepostihnuteľná. Svedčí o tom skutočnosť, že práce, ktoré sa zaoberajú kreativitou, si vždy kladú na svojom začiatku otázku, čo je tvorivosť, a hľadajú na ňu odpoveď. Sternberg (In Šimová, Dargová, 2001, s. 11) tvrdí: „Je len niekoľko psychologických pojmov tak ťažko definovateľných, ako je tvorivosť.“ Systematické skúmanie tvorivosti sa začalo až v 20. storočí najmä zásluhou amerického psychológa J. P. Guilforda. Všetky pokusy definovať tvorivosť v detailoch síce nie sú jednotné, ale vo svojej podstate sa stretávajú v dvoch základných znakoch: v novosti a hodnotnosti.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že tvorivosť je najvyššou poznávacou i mimopoznávacou funkciou.

Tvorivosť v širšom zmysle podľa Zelinu (1994) je produkcia nových a hodnotných nápadov, riešení a myšlienok.

Bean (In Ďurič, 1992) označuje tvorivosťou v užšom zmysle proces, ktorým jedinec vyjadruje svoju základnú podstatu prostredníctvom určitej formy alebo média takým spôsobom, ktorý v ňom vyvoláva pocit uspokojenia, proces môže vyústiť do produktu, ktorý o tejto osobe, teda o svojom pôvodcovi niečo hovorí ostatným.

Je to univerzálna kompetencia človeka, ktorá zasahuje tvorivé myslenie, cítenie, prejavuje sa v tvorivých medziľudských vzťahoch, v oblasti sebaovládania a sebatvorby.

Schopnosť tvorivého myslenia sa rozvíja pomocou rozvoja vnímania, predstavivosti, fantázie a imaginácie. Vzťah fantázie a tvorivosti je zložitý. Fantázia je taký psychický proces, odraz takých predmetov a javov, ktoré sme predtým vnímali. Je to myslenie v obrazoch, je úzko spojená s obrazotvornosťou, imagináciou a predstavivosťou. Fantázia je len podstatnou zložkou tvorivosti, ale tvorivosť sa ňou nevyčerpáva. V niektorých fantazijných produktoch, ako sú napr. sny, chýba vedomá kontrola týchto produktov, čo nie je typické pre tvorivosť. Aj keď sú pojmy

fantázia a obrazotvornosť považované za synonymá, nemožno fantáziu obmedzovať len na tvorbu obrazov, lebo fantázia môže pracovať aj so slovami a produkovať fantastické teórie.

Podľa Prúchu (In Fülöpová, 2006) tvorivosť podporujú: vysoká inteligencia, otvorenosť novým skúsenostiam, iniciatíva vo vytváraní systému, pružnosť pri usudzovaní, potreba seberealizácie. V praktickom živote sú tvorivosť a logické myslenie oveľa dôležitejšie ako vecné znalosti alebo zbehlosť v riešení rutinných úloh.

Naopak tvorivosť tlmia: direktívne riadenie, stereotypy, tendencie ku konformite.

Ich prístup je špecifický v tom, že vypracovali koncepciu základných faktorov tvorivého myslenia. K nim sa zaraďujú tieto: faktor fluencie, flexibility, originality, redefinovania, citlivosti na problémy a elaborácie.

Faktor fluencie odráža schopnosť pohotovo, ľahko vytvoriť čo najviac psychických produktov určitého druhu.

Faktor flexibility predstavuje schopnosť vytvárať rôznorodé riešenia úloh, uplatňovať možné riešenia tej istej problémovej situácie.

Faktor originality predstavuje schopnosť vytvárať riešenia, ktoré sú neobvyklé, vtipné, odhaľujú vzdialené súvislosti.

Faktor redefinovania je schopnosť zmeniť význam a použitie objektov alebo ich časti.

Faktor citlivosti na problémy je schopnosť rozpoznať problémy.

Faktor elaborácie je schopnosť vypracovať detaily riešenia, kompletizovať riešenie, upravovať proporcie, použiť elegantné riešenia.

Tento prístup k tvorivosti je cenný z dvoch hľadísk. Uvedené faktory tvorivého myslenia sa dajú pomocou testových metód pomerne presne identifikovať a následne sa ukázalo, že pomocou tvorivých úloh sa dajú zámerne rozvíjať. Je však zrejmé, že takýto pohľad na tvorivosť nevyčerpáva celú jej podstatu.

Východiskami tvorivosti podľa Zelinu (1997) sú nasledujúce konštatovania:

- tvorivý môže byť každý človek,
- tvorivosť sa môže prejavovať v každej činnosti,
- tvorivosť sa dá cvičiť, dá sa rozvíjať,
- tvorivosť je „ťažká práca“ v tom zmysle, že na to, aby sme zvyšovali svoju tvorivosť, potrebujeme veľa vedieť, poznať, hľadať, experimentovať. Tvorivosť je najvyššou kognitívnou funkciou a v hierarchickom usporiadaní zahrňuje v sebe všetky nižšie funkcie.

- opakom tvorivosti je stereotyp, rutina, schematizmus, dogmatizmus, konformita, zlo, deštrukcia, pesimizmus,
- tvorivá osobnosť je systém regulujúci vzťah človek a svet tak, že produktom je nový hodnotný výtvor,
- najdôležitejším predmetom a cieľom tvorivosti je sám človek,
- tvorivosť je prevenciou a liekom proti civilizačným chorobám človeka,
- tvorivosť je najvyššou ľudskou aj spoločenskou hodnotou,
- tvorivosť je cesta k naplneniu zmyslu ľudského života.

Tvorivosť možno analyzovať zo štyroch pohľadov: z pohľadu tvorivej osobnosti, tvorivosti ako triedy schopností, tvorivosti ako procesu a tvorivosti ako produktu.

Tvorivosť je teda zároveň proces aj produkt. Ak dieťa myslí tvorivo, ide o proces, ktorý sa iste nejakým spôsobom prejaví. Treba sa viac zamerať na proces, ktorý prebieha vo vnútri dieťaťa a nie natoľko na výsledky, ktorými sa tento proces prejaví navonok.

1.2 Tvorivá osobnosť

Len človek dôverujúci vlastnej osobnosti, overujúci si v realite svoje estetické priority, sa môže celkom prirodzene približovať k ideálu plnohodnotného života podľa zásad tolerancie, spoločenskej aktivity, empatie a asertivity.

Podstatným znakom tvorivej osobnosti je autonómia a snaha o sebarealizáciu. Takýchto súhrnných znakov uvádza odborná literatúra veľké množstvo.

Jurčová uvádza, že problém nie je v tom, či zistené charakteristiky vystihujú tvorivú osobnosť alebo nie, ale aká je ich jedinečná konštelácia u jednotlivcov a ich prepojenie na situácie a reálne činnosti (Šimová, Dargová, 2001).

MacKinnon, Tardif, Sternberg a ďalší sa zhodujú v názore, že neexistuje žiadny jednoduchý vzorec zodpovedajúci každému, kto je tvorivý. Ide o konšteláciu mnohých charakteristík, ktoré sa môžu vyskytovať u jedného, avšak nemusia sa vyskytovať u iného tvorivého človeka. Zdôraznili tak jedinečnosť tvorivej osobnosti (Hlavsa, 1986).

Tvorivé schopnosti osobnosti sú predpokladom tvorivej aktivity a produktu človeka. Vymedzujeme ich ako individuálnu kompetenciu v riadení a uskutočnení špecifických intelektových operácií. Spomedzi množstva vlastností osobnosti, ktoré sú pre tvorivosť významné, Zelinová a Zelina (1990) vyzdvihujú: zvedavosť, samostatnosť, smelosť a motiváciu.

Charakteristiky tvorivej osobnosti podľa Zelinu (1994) sú:

- percepčné schopnosti – vyššia senzibilita,
- intelektové charakteristiky – vysoká inteligencia a kreativita,
- emočné charakteristiky – emocionálna zrelosť,
- motivačná vyspelosť – vnútorná motivácia, motivácia výkonu, úspechu,
- socializácia osobnosti – komunikatívnosť, schopnosť spolupráce,
- hodnotová vyspelosť – zameranosť na hodnoty tvorivosti a všeľudskej morálky,
- životný štýl – štýl regulácie charakterizovaný heuristickým spôsobom sebarealizácie.

Prvky súvisiace s kreativitou detí a prostriedkami na ich optimalizáciu

- Vnímavosť a zvedavosť:
 - duch bádania, túžba objavovať, formulácia otázok,
 - neustále vytváranie syntézy nových poznatkov,
 - zvedavosť a záujem sú predpokladom porozumenia.
- Pozorovacia schopnosť:
 - využiť všetky zmysly na pozorovanie objektov,
 - vidieť a hodnotiť veci, ktoré druhí nevidia,
 - vidieť chyby a potreby, všímať si, čo treba urobiť.
- Predstavivosť:
 - tvorivý človek má vôľu a schopnosti, aby využíval svoju predstavivosť v reálnych situáciách – robí veci iným spôsobom, ako je to obvyklé,
 - deti používajú hračky neobvyklým spôsobom, dokážu si poradiť v netradičných situáciách.
- Koncentrácia:
 - tvorivú osobnosť charakterizuje výnimočný stupeň mentálnej energie – dokáže pracovať na svojom probléme ďaleko za bodom, v ktorom by sa väčšina ľudí vzdala,
 - treba naučiť dieťa byť aj samo, koncentrovať sa,
 - koncentrácia predpokladá sebaovládanie, byť aj motoricky v pokoji na určitý čas.
- Porozumenie:
 - ide tu o určitý objav novej kvality, ktorý završuje proces vedomého hľadania,
 - podľa niektorých autorov k porozumeniu dochádza:
 - a) náhle a nápadným spôsobom,
 - b) keď vedomé myslenie je v stave odpočinku,
 - c) na základe osobitnej skúsenosti,

d) syntézou rôznych procesov myslenia, ktoré nie sú vedome prepojené,

e) porozumenie, keď si určitú skúsenosť dám do vzťahu s problémom.

- Flexibilita:

- mobilita myslenia s cieľom zohľadniť rôzne hľadiská,

- postoj pohotovosti zmeniť spôsob riešenia, oslobodiť sa od ustálených štruktúr,

- pristupovať k problému pružne a analyzovať ho podľa konkrétnej situácie,

- schopnosť vidieť problém alebo situáciu z rôznych hľadísk.

- Objavovanie súvislostí:

- nachádzať spojenia medzi zdanlivo nesúrodými údajmi,

- vnímať súvislosti medzi prvkami, či už ide o idey, veci alebo udalosti.

- Originálnosť:

- schopnosť objavovať nové vzťahy, nachádzať nové súvislosti medzi situáciami, čím sa mení bežný pohľad na vec a vytvárajú sa nové, často originálne zostavy,

- umožňuje spájať zdanlivo rozdielne oblasti, hľadať nové syntézy,

- schopnosť meniť jednu vec na druhú, použiť ju na funkciu, ktorá nie je pre ňu typická,

- zámerné hľadanie rozdielu,

- originálnosť myslenia a tvorby, neobvyklé rozhodnutia, nezvyčajné odpovede, nezvyčajné riešenie problémov,

- originálnosť je úroveň, ktorá odlišuje umelca od remeselníka.

- Nezávislosť myslenia:

- tvoriví ľudia bývajú „samotáři“, intenzívne prežívajú vedomie vnútornej slobody, ktoré sa prejavuje v nezávislosti myslenia a úsudku,

- neprispôsobiví ľudia však nemusia byť tvoriví, tvoriví ľudia však majú istý stupeň neprispôsobivosti (unikonformizmu), nezáleží im na tom, ako ich prijímajú druhí.

- Nemať strach z neznámeho:

- nebáť sa vyskúšať nové veci,

- strach z neznámeho môže pochádzať z obavy, že sa dopustíme chyby.

- Prijatie konfliktu:

- tvorivé osobnosti sa nevyhnú problémom, chybám alebo konfliktom, ale považujú ich za výzvu, ktorá ich stimuluje k tvorivosti.

- Vôľa a vytrvalosť:

- konečný výsledok a účinnosť tvorivej práce si vyžaduje veľa pokusov a znášanie frustrácie,

- intelektuálna vytrvalosť umožňuje dostať sa do hlbších vrstiev vedomia, z ktorých sa môže

vynoriť tvorivá inšpirácia,

- treba vyvrátiť mýtus, že tvorivá činnosť je len akési „vynorenie“ hotového riešenia bez námahy.

- Plynulosť myšlienok a slovného prejavu:

- schopnosť reštrukturalizovať (znovu usporadúvať) myšlienky – aj cez slovo, reč môžeme zdokonaľovať svoje myslenie,

- treba prekonávať triviálnosť a konvenčnosť, lebo hľadaním nových myšlienok dospievame k originalnosti a nekonvenčnosti.

- Iniciatíva :

- je to vlastnosť alebo tendencia začínať akcie nezávisle,

- z hľadiska prosociálnosti je potrebné, aby sa tvorivosť premenila na iniciatívu s cieľom hľadať alternatívne riešenia problémov a podniknúť akcie na uspokojenie potrieb a na podporu sociálneho pokroku.

- Experimentovanie:

- tvorivé deti experimentujú v oblastiach, ktoré ich zaujímajú, inde robia väčšinou len toľko, aby prešli, urobili skúšku,

- v oblasti záujmu robia viac, než sa vyžaduje,

- experimentujú so známymi predmetmi, aby videli, či sa dajú použiť aj na iné, než predpokladané účely.

Philips považuje za významný pojem v súvislosti s tvorivosťou a jej definovaním improvizáciu. Terminuje ju ako „špecifickú schopnosť, ktorá stmeluje v bleskurýchlej časovej reakcii duchovnú a motorickú zložku do jednej samostatnej štruktúry, ktorá predstavuje novú hudobnú kvalitu“ (In Balcárová, 2004, s. 328).

Tvorivý jedinec je schopný vytvoriť niečo nové, originálne náhle – v priebehu hry, alebo počas činnosti a výsledok momentálneho nápadu okamžite transformuje do reprodukčnej podoby.

Tvorivosť a inteligencia

Pri rozpracovaní psychologických otázok tvorivosti vznikli medzi odborníkmi problémy v tom, aký je vzťah medzi inteligenciou a tvorivosťou, resp. tvorivým myslením. Ako základné východisko vzťahu tvorivosti a inteligencie nám poslúži Guilfordov model štruktúry intelektu, v rámci ktorého autor rozlíšil konvergentné a divergentné myslenie. Všeobecne sa prijal názor, že inteligencia vychádza predovšetkým z konvergentného myslenia a divergentné myslenie sa začalo spájať s tvorivým myslením.

Na tomto princípe Guilford (In Zelina, 1984) skonštruoval testy divergentného myslenia ako protiklad testov inteligencie. Práve tu sa začala polemika, ako tieto dve schopnosti navzájom súvisia. Mnohé výskumy, ktoré sa k tejto problematike uskutočnili, potvrdili hypotézu o tom, že je potrebná istá úroveň inteligencie, aby sa mohli tvorivé schopnosti prejavovať. Stanovila sa hranica $IQ = 120$ (prahová hypotéza), podľa ktorej nad touto úrovňou IQ sa tvorivosť prejavuje už nezávisle od inteligencie, to znamená, že vyššia úroveň inteligencie už nemá rozhodujúci vplyv na úroveň tvorivosti.

Vzťah inteligencie a tvorivosti teda nie je lineárny. Všeobecne platí konštatovanie, že vysoká inteligencia sa môže spájať aj s nižšou úrovňou tvorivosti, ale vysoká úroveň tvorivosti sa nevyskytuje súčasne s veľmi nízkou úrovňou inteligencie.

1.3 Proces kreativizácie

Výchova k tvorivosti je zámerná pedagogická činnosť formujúca tvorivosť alebo aspoň jej zložky, uskutočňuje sa pomocou špeciálnych metód a prostriedkov a vytváraním takých podmienok, v ktorých sú metódy a prostriedky (Hlavsa, 1985).

Je veľa argumentov, ktoré naznačujú, prečo je dôležitá výchova k tvorivosti. Bez tvorivej osobnosti nemôže byť tvorivá spoločnosť a naopak, tvorivá spoločnosť vychováva tvorivých ľudí. V tvorivej činnosti detí chýba vedomé pracovné úsilie, ako je to u dospelých, a má veľa spoločného s hrou. Keď deti stavajú mesto z drevených kociek, znamená to, že sa určitým spôsobom hrajú so stavebnicou. Keď navliekajú koráliky v rôznych farebných kombináciách, hrajú sa s korálikmi. Vieme, že hra ako taká nevytvára skutočné hodnoty, tvorivá práca však určitú hodnotu produkuje. Z takéhoto hľadiska stoja detské tvorivé pokusy na pomedzí hry a skutočnej tvorivej práce. Deťom treba nechať priestor, aby si nachádzali vlastné riešenie, dať im príležitosť na výber činností (Fülöpová, Zelinová, 2003). Nechajme deti pracovať, hrať sa s myšlienkami, pocitmi, nápadmi.

Za základnú metódu rozvíjania tvorivosti považuje Zelina (1994) tvorbu tvorivých úloh. Tvorivá úloha sa vyznačuje tým, že je pre riešiteľa nová, neznáma, obsahuje prvky nejasnosti, neurčitosti, prekvapenia, nie sú dané všetky podmienky, úlohy. Jurčová z hľadiska riešiteľa vyžaduje: tvorivý postup, hľadanie, skúmanie, experimentovanie, objavovanie (Klindová, 1990).

„Pri úlohách, ktoré vyžadujú využívať fantáziu, imagináciu, originalitu, sa proporcionálne rozvíja aj pravá mozgová hemisféra, ktorá sa v tradičnej výchove zanedbáva. V úlohách, hrách a cvičeniach na rozvíjanie tvorivého myslenia od detí požadujeme, aby produkovali čo najviac myšlienok, nápadov, aby tieto boli čo najrozmanitejšie a čo možno najoriginálnejšie. Pri tvorbe

netreba nikoho v ničom obmedzovať. Treba sa snažiť, aby aj prostredie a atmosféra pomáhali tvorivosť rozvíjať“ (Fülöpová, Zelinová, 2003, s. 12).

Vo výchovno-vzdelávacom procese by sme mali uplatňovať také stratégie prostriedkov, ktoré by vyvážené pôsobili na poznávacie (kognitívne) a mimopoznávacie (nonkognitívne) funkcie, ktoré vytvárajú pre kreativitu osobnosti dieťaťa najlepšie prostredie. Ako sme už spomenuli, pod kreativitou rozumieme produkciu nových hodnotných nápadov, myšlienok a riešení. Pod prostriedkami (rozvoja kreativity) rozumieme úroveň poznatkov, postojov, uplatňovanie verbálnej a neverbálnej komunikácie, uplatňovanie taktiky a stratégie vzťahov, utváranie atmosféry. K materiálnym prostriedkom možno zahrnúť vonkajšie prostredie, veci, učebné pomôcky, knižky, video, televíziu a pod. Pod rozvojom rozumieme takú kvalitu vývinu, ktorá je vo využívaní potencií, rezerv a možností, ktoré vyvíjajúce sa dieťa má, ako je vonkajšie prostredie, ale i vnútorné predpoklady.

Kreativita ako najvyššia úroveň spoznania je spôsobilosť vidieť veci také, aké sú, ale i poznať súvislosti, prečo je to tak. Výchova ako cieľavedomé pôsobenie dospelých by mala vychovávaného motivovať k výberu takej stratégie prostriedkov, v ktorej sa bude rešpektovať jeho miera individuality, prostredníctvom ktorej by vedel využiť slobodnú vôľu vedomý si vlastnej zodpovednosti. Takto formovanému človeku by život a prekonávanie problémov boli najzábavnejšou školou tvorivosti. Je nevyhnutné, aby sa tvorby zúčastnili všetky deti, nielen „lídri“ skupiny. V rámci skúmania kreativity vystúpili do popredia tri základné faktory vyplývajúce z divergencie. Keďže riešení by malo byť viacero, platí čím viac, tým lepšie.

Výnimočnosť tvorivosti je podľa Zelinu (1984, s. 71) v tom, že „pri tvorivosti a jej rozvoji dieťa vlastne nemá možnosť zažiť neúspech, lebo neexistujú v pravom slova zmysle dobré a zlé odpovede. Tak má možnosť aj v iných oblastiach priemerné a nevýrazné dieťa zažiť pocit radosti“.

Motivácia

Tendencia človeka aktualizovať sa, realizovať svoje možnosti súvisí s otázkou motivácie k tvorivosti. Je to súhrn vnútorných a vonkajších faktorov, ktoré aktivujú ľudské konanie určitým smerom a dosiahnutie istého cieľa svojej činnosti.

„Motivácia je vzbudenie, udržanie a usmernenie ľudskej aktivity. Nejde tu len o motiváciu k tomu, aby sa dieťa chcelo v budúcnosti učiť, ale aj o motiváciu k sebarozvoju, k pozitívnemu a kvalitnému životu“ (Fülöpová, Zelinová, 2003, s. 14-15).

Motivácia znamená určitú mobilizáciu vnútorných energizujúcich zdrojov a tento stav napätia, túžby prejavíť sa a radosti z hudobných činností je u detí predškolského veku vždy veľmi zrejmy (Kodejška, 2002).

Tvorivosť má nepochybne zložitú motiváciu. Vyjadruje túžbu po sláve, uplatnení, slúži na uspokojovanie potrieb sociálneho a emocionálneho kontaktu. Jedna zo základných zložiek motivácie k tvorivosti je kognitívna zvedavosť.

Vo všeobecnosti rozoznávame: motiváciu činnosťou a motiváciu hodnotením.

Čo sa však týka detskej tvorivosti, psychológia považuje za jej základný znak spontaneitu. Tento znak definuje Linhart ako „aktivitu, ktorá je vyvolaná bez zrejmeho dôvodu či bez kontrolovateľného spúšťacieho podnetu“ (In Balcárová 2004, s. 326).

Dieťa chce od podstaty svojej prirodzenosti tvoriť a tieto snahy dáva najavo už v dojčenskom veku, keď siaha po predmetoch z reálneho života. Hrá sa hry, ktorým dospelý často nerozumie. Teda vnútorná motivácia dieťaťa je dominantná nad motiváciou zvonku.

Najefektívnejšou podmienkou rozvoja tvorivosti v prostredí inštitucionálnom je samozrejme učiteľ. Je to práve on, kto by mal byť schopný identifikovať tvorivosť detí a poznať stratégie stimulácie tvorivosti. Zároveň je tvorcom klímy v procese edukácie.

Tvorivá klíma je súhrn vonkajších podmienok pôsobiacich priaznivo, alebo blokujúco na tvorivý výkon, ktorý nie je len záležitosťou osobnostných predpokladov, ale aj vonkajších vplyvov na človeka. Tieto môžu svojimi účinkami podporiť možnosti využitia tvorivého potenciálu, ale na druhej strane ho môžu výrazne obmedziť. (Ďurič, 1992)

Klíma je veľmi významná pre tvorivé myslenie. Dôležité je podnecovať deti k nezávislosti a samostatnosti, napomáhať formovaniu predstavivosti, fantázie, slobodného myšlienkového rozletu, a to všetko na báze otvorenej komunikácie dospelého a dieťaťa. Očakáva sa, že dieťa sa naučí experimentovať, klásť otázky, riešiť problémy. Utvára klímu otvorenosti a dôvery. Pre deti je dôležitá taká atmosféra, v ktorej by sa cítili voľnejšie.

Prvým krokom je utvorenie priestoru na tvorenie, hru, vymýšľanie. Druhým krokom je, aby vedeli svoju voľnosť, slobodu tvorivo využiť. Na rozvoj tvorivej klímy využívame také hry a cvičenia, ktoré podporujú srdečnosť, vzájomnú podporu, formy spolupráce alebo pocity spolupatričnosti členov skupiny. Vhodné je zaraďovať pri výchove k tvorivosti také aktivity, kde majú členovia skupiny možnosť sebapoznávania a vzájomného poznávania, čo dáva predpoklad zvýšenia skupinovej tolerancie a efektívnej komunikácie, ako aj znižovania napätia a rozporov v skupine.

Zelina a Bugarová (1983) uvádzajú tieto charakteristiky tvorivej atmosféry v skupine:

- Vysoký stupeň pracovitosti, aktivity, iniciatívy.

- Prevažuje samostatné hľadanie, objavovanie, experimentovanie a osvojovanie vedomostí a zručností.
 - Možnosť vyjadriť svoje myšlienky aj protichodné a nesúhlasiace názory, je tu priestor na diskusiu, polemiku, obhajovanie názorov, toleranciu, uznanie.
 - Vysoká motivácia poznávať, nastoľovať a riešiť problémy, a to tak praktické (životné), ako aj teoretické.
 - Vysoký stupeň demokracie medzi učiteľom a žiakom – učiteľ zaujíma rolu stimulátora, nastoľuje problémy, hrá úlohu pracovníka pri prekonávaní ťažkostí v hľadaní informácií a riešení.
 - Pracovná uvoľnenosť – nie je tu úzkosť, strach z výsmechu učiteľa alebo spolužiakov.
 - Disciplína je založená na spoločnej práci, na pracovných pravidlách hľadania odpovedí, riešenia problémov, je tu málo donucovania, autoritatívnosti.
 - Učiteľ pri tvorivom vyučovaní skôr povzbudzuje a chváli žiakov, akoby ich napomínal a trestal.
- Významnou podmienkou rozvoja tvorivosti je zabezpečiť takú klímu, v ktorej by boli odstránené, prípadne minimalizované bariéry tvorivosti.

Prekážky tvorivosti

Percepčné bariéry, bariéry vnímania môžu brániť človeku správne pochopiť informácie, ktoré potrebuje na riešenie problému. Formulácia problému je buď príliš široká, alebo príliš úzka. Pri vnímaní informácií a podnetov na riešenie problému sa nevyužívajú iné zmysly ako zrak a sluch, videnie problému tak, ako iní chcú, aby sme ho videli.

Bariéry kultúry a prostredia. Spoločenské prostredie a jeho kultúra môžu byť tiež prekážkou tvorivej práce. Často pretrvávajú názory, že fantázia je zbytočnosť, hravosť je len doménou detí, tvorivé myslenie je síce veľmi dôležité, ale veľké a originálne myšlienky potrebujú na svoju realizáciu množstvo finančných prostriedkov. Vedú k takým dôsledkom, ako je utajený strach detí, nedôvera a pod.

Emocionálne bariéry majú rolu obranných mechanizmov. Dajú sa definovať ako strach urobiť chybu, strach zo zlyhania.

Intelektové a výrazové bariéry vyplývajú z nedostatočných intelektových predpokladov a chybných mentálnej taktiky. Presahujú do oblasti výrazových prostriedkov a prejavujú sa v obmedzenej komunikácii.

Metódy rozvíjania tvorivosti

Metodika rozvoja tvorivosti by mala zhrňať psychologicky zdôvodnený a pedagogicky účinný systém spôsobov, ako tento rozvoj realizovať. Za spôsob môžeme považovať vyvolávanie stimulov. Zdrojom týchto stimulácií je sprístupňovanie predmetov, zadávanie úloh, uvedenie problémov, realizácia cvičení, rozhovor.

Metódy rozvíjania tvorivosti nemožno zvládnuť len učením. Tvorivosť sa nedá schematizovať. Prejavom tvorivosti je schopnosť tvorivo myslieť. K tvorivému mysleniu smeruje riešenie konvergentných a divergentných úloh. Sú to dve zložky operatívnej dimenzie ľudského myslenia a ich základný rozdiel spočíva v práci s informáciami a prístupom k nim.

Konvergentné myslenie je odvodzovaním nových informácií z daných, správny výsledok je jediným výberom z viacerých alternatív, zjednodušene ide o zistenie jediného správneho výsledku.

Zelina a Zelinová (1990) definujú tieto metódy:

- antirigidné, antidogmatické cvičenia a úlohy,
- objavujúce vyučovania a učenie, problémové vyučovanie a učenie.

Divergentné myslenie je odvodzovaním nových informácií zo vzniknutej situácie, výsledkom je tvorba niekoľkých možných odpovedí. Zahrňuje metódy:

- Vyučovacie stratégie – zaraďujeme sem problémové vyučovanie, objavujúce vyučovanie, projektové vyučovanie.
- Metódy, ktoré obsahujú úlohy na dôvtip, antirigidné myslenie, ide zvyčajne o úlohy konvergentné, ale riešenie v sebe obsahuje niečo neobvyklé.
- Metódy na rozvíjanie vnímania, senzitivity, otvorenosti k vonkajšiemu a vnútornému svetu, citlivosť postrehu, cvičenie asociačnej, percepčnej a apercepčnej pohotovosti.
- Metódy rozvíjania fantázie, imaginácie, predstavivosti.
- Metódy zlepšovania fluencie, flexibility, originality a elaborácie pri myšlienkovvej produkcii.
- Metódy zlepšovania tvorivého hodnotenia. Ide o nácvik rozhodovacích procesov, diskusie, polemiky a pod.
- Metódy tvorivého riešenia problémov, kde sú základom heuristické metódy.

Výchova orientovaná na konvergenciu často používa prostriedky, ktoré tvrdo postihujú divergenciu (tvorivosť). Konvergentné postupy upevňujú disciplínu, uľahčujú rutinný a schematický prístup k práci. Tvorivé deti sa potom v takýchto situáciách logicky javia ako nedisciplinované, málo sústredené, ako deti, ktoré všemožným spôsobom kazia poctivý rutinérsky prístup učiteľky. Také

deti „treba“ potom pokarhať, napomenúť, potrestať! Práve naopak, deťom treba každú ich tvorivú reakciu, odpoveď, výkon oceniť pochvalou. Nevyhnutné je dať im jasne najavo, že si ich tvorivosť vážime.

Fázy tvorivého procesu (Zelina, 1994).

1. Preparácia – prípravná fáza, v ktorej sa zbierajú potrebné informácie, údaje, poznatky, osvojujú sa stratégie riešenia problému;
2. Inkubácia – tlmenie, predstavuje fázu, v ktorej človek vedome nepracuje na predmete tvorby, nezaobrá sa činnosťami, ktoré s ňou súvisia;
3. Iluminácia – „osvietenie“ (heuristický moment) – je to fáza objavenia nového nápadu, riešenia;
4. Verifikácia – kritické preskúmanie, zhodnotenie nápadu, riešenia, výsledku, jeho overovanie.

Hodnotenie tvorivých úloh

Pri hodnotení tvorivých úloh si všímame najmä:

- fluenciu – plynulosť produkcie riešení (počet navrhnutých riešení),
- flexibilitu – počet kvalitatívne rôznych typov riešení,
- originalitu – schopnosť produkovať nezvyčajné a neočakávané riešenia.

2 ROZVOJOVÉ MOŽNOSTI DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU V OBLASTI HUDOBNO-POHYBOVÝCH ČINNOSTÍ V MATERSKEJ ŠKOLE

2.1 Hudobné schopnosti ako základný predpoklad na hudobné činnosti

Sedlák charakterizuje hudobné schopnosti ako „psychické štruktúry a vlastnosti jedinca, ktoré zodpovedajú požiadavkám hudobných činností a zaisťujú ich primeranú úspešnosť“ (Kodejška, 2002, s. 11).

Je nesprávne myslieť si, že úspešná hudobná výchova vyžaduje vrodene schopnosti a že príroda delí deti v určitom pomere na schopných (s hudobným sluchom) a neschopných (bez hudobného sluchu). Tým sa časť detí vyraduje z hudobno-výchovnej činnosti. Ich schopnosti sa nerozvíjajú a ich záujem o hudbu sa pomaly stráca, nastáva u nich v tejto oblasti pocit menejcennosti.

Kodejška (2002, s. 11) k ďalším základným hudobným schopnostiam, ktoré ovplyvňujú celkovú hudobnosť, priraduje:

- hudobno-sluchové schopnosti,
- auditívno-motorické schopnosti,
- rytmické cítenie,
- tonálne cítenie,
- emocionálne reakcie na hudbu,
- hudobnú pamäť,
- hudobnú predstavivosť,
- hudobno-tvorivé schopnosti.

Hudobno-sluchové schopnosti

Umožňujú dieťaťu vnímať a spracovávať akustické vlastnosti hudby. Pri sluchovom vnímaní sa práve v predškolskom veku zdokonaľuje vnímanie intenzity zvuku, citlivosť na hlasitosť, dĺžku, farbu a výšku tónu.

Výsledky meraní ukázali, že zvuky s väčšou fyzikálnou intenzitou vyvolávajú u človeka hlasitejšiu odozvu a naopak. Citlivosť pre hlasitosť tónov je najväčšia v strednom frekvenčnom pásme (2000 – 3000 Hz) a je úzko spojená s celkovým dozrievaním mozgovej kôry, a tým aj s utváraním rečových funkcií. Efektivita rozvoja sluchových schopností je priamo úmerná podnetnosti prostredia, v ktorom sa dieťaťa vyvíja, ale tiež na sluchových a motorických predpokladoch.

Schopnosť rozlišovať farbu tónu sa vytvára už v ranom štádiu vývoja človeka a uplatňuje sa pri vnímaní ľudskej reči. Rečové a hudobné faktory sa navzájom podmieňujú a môžu ovplyvňovať a zdokonaľovať detskú výslovnosť. Dôležité je poznamenať, že dieťa rozpoznáva to, s čím prišlo do kontaktu, s čím má priamu alebo aj opakovanú skúsenosť.

Citlivosť pre rozlišovanie výšky tónu sa cvičí predovšetkým v tých činnostiach, ktoré sú založené na reprodukcii a kontrole melódií spievaných inou osobou alebo predohratými hudobným nástrojom.

Auditívno-motorické schopnosti

Telesné orgány, ktoré umožňujú zodpovedajúce reakcie na hudbu, t. j. hlasivky pri speve, pohyby rúk a paží pri hre na elementárne hudobné nástroje, celkové telesné pohyby pri hudobno-pohybových činnostiach, sú inervované z motorického analyzátora a v spojení so sluchovým analyzátorom alebo len pod dojmom určitej hudobnej predstavy umožňujú vybavovať patričné motorické reakcie na hudobné podnety. Reakcie sú najprv provokované hudobným metrorýtmom a neskôr i ostatnými hudobno-výstavbovými prvkami. Pohyb nie je iba sprievodom počutého, ale je špecifickým prejavom celkového prežívania dieťaťa.

Rytmické cítenie

Je základnou a fylogeneticky najstaršou hudobnou schopnosťou, ktorá sa rozvíja z vrodeneho pohybového inštinktu a súvisí s psycho-motorickými vlastnosťami dieťaťa. V pojme rytmus sú obsiahnuté tieto zložky: pulz, metrum, tempo a časové členenie tónov.

Citlivosť pre metrickú pulzáciu sa neutvára len na základe vnímania pravidelného striedania prízvučných a neprízvučných dôb v rámci taktu, ale dieťa predškolského veku musí doň byť vtiahnuté prostredníctvom pohybovej činnosti alebo pohybových predstáv. Dieťa sa lepšie orientuje v takej melódii, ktorá je metricky štruktúrovaná.

Taktiež predstavy tempa (pochod, beh, poskok a pod.) sa vytvárajú v pohybovom dialógu predškolského dieťaťa s hudbou (pochod vojakov, poskoky vrabcov, kývanie sa kačiek a pod.). Tieto činnosti sa postupne interiorizujú. Na záver predškolského obdobia už rozlišujú tempo bez motivačnej asociácie.

Dieťa dokáže ľahšie pohybovo vyjadriť určitú časovo-rytmickú štruktúru, keď sa môže oprieť o slovný rytmus. Keď má reprodukovať rytmicko-melodickú štruktúru slova alebo vety, dochádza k rytmickému prispôsobovaniu a až neskôr k postupnému „vrastaniu“ do priestoru tónového.

Tonálne čítanie

Rozvíja sa prostredníctvom všetkých hudobných činností, ale najčastejšie spevom. Rozsah detského hlasu závisí od veku a rozospievanosti (t. j. spevackej aktivity) dieťaťa i od jeho individuálnych hlasových, telesných a psychických dispozícií. Pre hlas dieťaťa predškolského veku je typický rozsah f1 – e2.

Pokiaľ majú deti rozsah menší, je to predovšetkým dôsledok ich malých spevackých skúseností. Nerozospievané deti majú veľmi malý hlasový rozsah umiestnený v nízkej hlasovej polohe. Dominuje hrudný register.

Typické charakteristiky zdravého hlasu dieťaťa predškolského veku:

- jasná a zvonivá farba hlasu;
- hlas nie je silný, pretože je tvorený s prevahou hlavového registra, je ale zvukovo prenikavý vďaka prevládajúcej hlavovej rezonancii, ktorá dáva hlasu „špičku“ a nosnosť;
- hlas je schopný rozvoja, ak základom jeho tvorby ostane hlavový register, hlavová rezonancia a mäkký hlasový začiatok;
- s vekom a telesným rastom (hlavne rastom rezonančných dutín a dychového aparátu) nadobúda detský hlas na sile a farebnosti (Tichá, 2005).

Čistý spev je podmienený nielen správnu tvorbou spevného hlasu, ale aj rozvinutými hudobnými schopnosťami.

Bentley vyčleňuje tieto tri vývojové štádiá v reakcii dieťaťa na melódiu:

- rytmické prispôsobovanie,
- postupné preberanie tonálneho celku, spočiatku menej uvedomele,
- zladovanie vlastného spevu s výškovým pohybom melódie (Kodejška, 2002).

V spevackých improvizáciách detí predškolského veku sa prejavujú najprv len útržky a náznaky skôr spievaných piesní, ktoré sa však v priebehu ďalšieho obdobia predlžujú a ústia do ucelených melódií. Značný vplyv má frekvencia opakovania a kvalita hudobno-sluchové schopností, obzvlášť citlivosť pre výšku a hudobnú pamäť. Deti do dvoch rokov je možné naučiť intonačne čistému spevu. Tonálne vzťahy medzi tónmi dokáže identifikovať len tretina 5- až 6-ročných detí.

Emocionálne reakcie na hudbu

V predškolskom veku prežíva dieťa predovšetkým krásu v prírode, často však obchádza realitu a uchýľuje sa do sveta fantázie. Aktívne vnímanie hudby je u neho spojené so senzomotorickou činnosťou, pri ktorej dochádza k emocionálnemu prežívaniu hudobného obsahu. Často môžeme

pozorovať, ako hudba vyvoláva rôzne reakcie, istý stupeň nadšenia, ako dokáže umocniť určitú náladu a stať sa tak zušľachtujúcim citovým prostriedkom. Navzájom prepojené hudobné činnosti poskytujú okrem získaných poznatkov a zručností tiež citový zážitok s určitým emocionálnym nábojom.

„Technika správneho spevu, tanca, hry na hudobnom nástroji nemôže byť výsledkom hudobnej výchovy v predškolskom veku, ale iba prostriedkom k vyvolaniu estetického zážitku. Avšak tento estetický zážitok by nemohol byť realizovaný, pokiaľ by nebola vycvičená na patričnú úroveň príslušná schopnosť“ (Kodejška, 2002, s. 22).

Emocionálne reakcie na hudbu vyvolávajú rad zmien v štrukturálnej, dynamickej a charakterovej sfére rodiacej sa osobnosti. Podnecujú aktivitu, pozornosť, tvorivé schopnosti, ovplyvňujú racionálne pochody a môžu prinášať aj psychoterapeutické účinky. Posilňujú oblasť estetického cítenia dieťaťa.

Hudobná pamäť

Jej kvalita je podmienená intelektovými schopnosťami. V pamäťových procesoch sa prejavuje kontinuita troch operácií (Kodejška, 2002):

- dieťa preberá a osvojuje si hudbu,
- uskutočňuje jej zapamätávanie a podržanie v pamäti,
- vybavuje a prežíva hudobný obsah prostredníctvom zapamätávania a reprodukcie.

Sedlák uvádza, že samotný proces zapamätávania ovplyvňuje:

- vnímajúci subjekt – teda dieťa samotné, jeho prežívanie, úroveň schopností, vlastností a daností,
- výstavba a charakter hudobného diela – hudobné a výrazové prostriedky, kvalita, zrozumiteľnosť, časová náročnosť diela vyvolávajú u dieťaťa emocionálne a poznávacie reakcie,
- situácia, v ktorej sa zapamätávanie uskutočňuje – môže byť úmyselná a neúmyselná (prostredníctvom mediálnych prostriedkov),
- mechanizmy zapamätávania, prípadne zabúdania – sú podmienené kvalitou detskej pamäti. Dieťa si ťažšie zapamätáva, rovnako ľahko zabúda také hudobné skladby alebo piesne, ktoré sú málo motivačne a emocionálne účinné, výrazovo zložité a často ani nezodpovedajúce jeho mentálnej vyspelosti a potrebám.

Hudobná predstavivosť

Je podľa Sedláka (In Kodejška, 2002) centrálné vybavenie obrazov tónov, tónových vzťahov, hudobne výrazových prostriedkov, častí i celých hudobných skladieb vnímaných

v minulosti, schopnosť vytvárať, pretvárať a zámerne operovať s hudobnými predstavami, ktoré vznikli v hudobných činnostiach a premietnuť hudbu ako štruktúru do hudobného vedomia.

K dynamickému rozvoju hudobnej predstavivosti dochádza zvlášť v tých situáciách, keď je do hudobnej činnosti zapojený väčší počet zmyslových orgánov a kde je dieťa citovo maximálne angažované.

Hudobno-pohybové schopnosti

„Činnosť je základným predpokladom rozvoja dieťaťa predškolského veku a pohyb je jednou zo základných potrieb predškolského dieťaťa, a tým aj dôležitým prostriedkom detského objavovania sveta. Prostriedkom zoznamovania sa s prostredím, prvým učením, ako ovládať svoje telo, ako si poradiť so svojím okolím, a tak nadobúdať potrebné skúsenosti. Pohyb je prostriedkom, ako vyjadriť samého seba a komunikovať s ostatnými. Je prostriedkom k získaniu sebavedomia, hodnotenia seba samého, vzájomného porovnávanía, pomáhania si, je podnetom k súťaženiu a k spolupráci“ (Dvořáková, 2002, s. 13).

Hudba je veľmi pôsobivým prostriedkom pre rozvíjanie imaginácie a tvorivosti. Prístupná je deťom práve v spojení s pohybom. Pohyb totiž poskytuje možnosti na hlbšie pochopenie hudby cez vyjadrenie jej zložiek práve pohybom. Rytmus je u detí spojený s pohybom veľmi úzko. V spojení s hudbou sa pohybový prejav kultivuje, stáva sa plynulým.

Tí, ktorí sa orientujú na somatický a motorický vývin dieťaťa, ho nazývajú obdobím zdokonaľovania pohybov a osvojenia si prvých pohybových kombinácií. Mení sa telesná schránka dieťaťa. Dieťa rýchlo rastie, príberá na hmotnosti, stráca bučatosť a telo sa stáva štíhlejšie. Svalstvo je mäkké, oblé, formované viac tukom než svalovinou. Pre celkový jeho psychický vývoj má význam manipulácia s predmetmi v praktickej činnosti. Nekoordinovanosť a neobratnosť pohybov je nahrádzaná pružnosťou a koordinovanosťou.

Dvořáková (2002, s. 65) hovorí: „Pokiaľ je dieťa schopné riešiť úlohy v pohybovej hre a vyjadrovať sa samostatne pohybom, bude schopnejšie vlastných riešení i v iných oblastiach.“

Hudobno-tvorivé schopnosti

„Všeobecne platí, že výchova k tvorivosti je v súčasnej dobe najdôležitejšou dimenziou osobnosti človeka. V ranom veku je dôležité rozvíjať tvorivosť všeobecne a až neskôr sa špecializovať na niektorú konkrétnu oblasť. Ale aj vtedy súčasné rozvíjanie všeobecnej tvorivosti prispieva k celkovej optimalizácii osobnosti“ (Zelinová, Zelina, 1990, s. 25).

Potencia tvorivosti prichádza s prvým čarovným spojením „ja sám“. Predškolské obdobie je azda najpriaznivejším z hľadiska rozvíjania tvorivosti. Dieťa v tomto veku má veľmi dobre rozvinutú fantáziu. Oživuje neživé predmety, zvieratám pripisuje ľudské vlastnosti. Konfabulácia je typickým znakom psychiky dieťaťa predškolského veku a mylne sa považuje za klamstvo, pretože dieťa si vyplňuje medzery a nedostatky v pamäti, v rozumových možnostiach svojou fantáziou. Tvorivá činnosť je vždy viacrozmerná a zasahuje celú rodiacu sa osobnosť dieťaťa. Predpokladom pre uskutočňovanie tohto procesu je aktívne hudobné vnímanie, ktoré je založené na tvorbe vnemov, predstáv, myšlienkových a fantazijných pochodov, na voľných a citových prejavoch dieťaťa a na kvalite jeho pamäťových schopností.

Sedlák (In Kodejška, 2002, s. 29) chápe definíciu hudobnej tvorivosti ako „elementárnu, samostatnú a vysoko motivovanú hudobnú činnosť, ktorá na základe predošlej hudobnej skúsenosti vytvára relatívne novú a objektívne vyjadrenú hudobnú kvalitu, ktorej hodnota tkvie predovšetkým vo výchovnom význame pre jedinca samotného“.

Je to schopnosť vnímať a aktívne prežívať hudbu, interpretovať ju, ale predovšetkým objavovať a vytvárať nové hudobno-výrazové spojenia na zvládnutie citových a myšlienkových podnetov a obsahov jedinca. Hudobná tvorivosť detí predškolského veku nemá znaky premysleného komponovania. Ide o improvizáciu, ktorá v základných hudobných činnostiach realizuje okamžité nápady a je spojená s citovým prežívaním.

Ako základné rysy hudobno-tvorivého myslenia Kodejška (2002, s. 30) vymedzuje:

- vedome i podvedome vytvárať novotvary v hudobných i nehudobných oblastiach,
- mať cit a zmysel pre krásu v umeleckých a mimoumeleckých oblastiach,
- pružne a tvorivo myslieť, prispôbovať sa novým situáciám,
- plynulo uskutočňovať v nových podmienkach najrôznejšie obmeny daného modelu,
- dokázať detailne rozpracovať určitý nápad,
- zmysluplne prepájať hudobné činnosti s ostatnými umeleckými i mimoumeleckými sférami,
- meniť danú štruktúru a výsledok elementárnych umeleckých činností,
- usmerňovať výkon a koncentrovať svoju pozornosť na myslenie k stanoveniu cieľa.

Detská tvorivá aktivita

Tvorivosť je vlastnosť osobnosti, ktorú má vo väčšej alebo menšej miere každý človek. Dôležité je, že sa dá rozvíjať u každého človeka a v každej činnosti. Je to významné najmä pre výchovu detí. Každodenne zažívame situácie, pri ktorých sme nútení neustále niečo hodnotiť, tvorivo reagovať. Na tieto situácie sa teda musíme od malička pripravovať. V procese vzdelávania detí získavajú väčšinou hotové fakty a nemenné pravdy, teda nemusia nič objavovať. Je to pravý opak toho, čo potrebujú v živote. Na procese tvorby sa zúčastňujú tak kognitívne, ako aj emocionálne procesy. Schopnosť tvoriť súvisí so sebavedomím, sebaistotou a vlastnou identitou.

Dieťa v predškolskom veku svoju aktivitu a tvorivosť prejavuje najmä v hre. Právom sa teda hra popri jej zdravotnej, výchovnej, estetickej, vzdelávacej a emocionálnej funkcii považuje za činnosť, ktorá stimuluje tvorivosť. Hra totiž núti dieťa riešiť vzniknuté problémy, a tak podporuje rozvoj divergentného myslenia. V tomto prípade považujeme tvorivosť za primárny cieľ výchovy. Hra je odobrením iniciatívy dieťaťa, jeho výmyslov, umeleckých prejavov samostatnosti, speje k stretávaniu, konaniu a poznávaniu. Dieťa sa v hre nepredstavuje len v zdanlivom prejave, ale aj v podobe reálnej, činnostnej. V takomto prejave chápeme hranie sa ako jednotnú stratégiu stimulácie najvyšších kognitívnych funkcií dieťaťa, akou je tvorivosť.

Tvorivá aktivita, ktorou sa deti prejavujú v hrách, úzko súvisí so spôsobom, ako v tomto konkrétnom veku chápu svet. V predškolskom veku je chápanie sveta prekauzálné a globálne. Tam, kde dieťa nemá k dispozícii dostupnú správnu odpoveď či program činnosti, snaží sa pomôcť si vlastným nápadom, prenosom, analógiou. Ak dieťaťu napadne jedno riešenie, dosadí ho na miesto, kde mu chýba odpoveď, potom je to bezpochyby adekvátne intelektovej úrovni jeho veku. Ak však dokáže poskytnúť ešte aspoň jedno alebo dva spôsoby riešenia, ide pravdepodobne o prejav tvorivosti (Hlavsa, 1986). Podľa týchto základných momentov rozlišujeme teda tri štádiá rozvoja tvorivej aktivity dieťaťa:

Prvé štádium je štádium prvého vzostupu tvorivej aktivity od narodenia dieťaťa zhruba do piatich rokov. V piatom roku vrcholí.

Do tretieho roku buduje na zmyslovej skúsenosti, ktorá je značne medzerovitá, pričom medzery dopĺňa ďalšou novou skúsenosťou v senzomotorickej hre.

Od tretieho do šiesteho roku buduje na predstavách, ktoré sú zovšeobecnením zmyslovej skúsenosti. Tvorivá aktivita tohto štádia sa začína len určitými elementmi tvorivosti. Je náhodná a nezrelá, dieťa myslí svoje nápady vážne, lebo ich ešte nerozlišuje od reality.

Po vláde senzomotorických hier, ktorá sa úplne nekončí, prichádza v predškolskom veku na rad takzvaná voľná hra. Voľná hra predškolských detí sa javí ako bezprostredná aktivita, ktorej

zmyslom je tvorivosť, zábava a radosť bez účelu či cieľa, len sama pre seba. Avšak to, čo sa javí ako bezprostredná neúnavná tvorivá aktivita dieťaťa, je silne motivovaná uspokojovaním jeho životne nevyhnutnej potreby vývoja.

Voľná hra speje postupne k hre s pravidlami.

Druhé štádium sa začína celkovým poklesom tvorivej aktivity detí. Môžeme ho nazvať aj štádiom správnych odpovedí. Medzi šiestym až ôsmym rokom spôsobuje nástup do školy útlm ich tvorivosti.

Tretie štádium je štádium druhej vlny vzostupu aktivity detí. Začína sa medzi 10. – 11. rokom.

Hlavsa (1986, s. 36) odporúča pre obdobie predškolského veku tieto *aktivizačné postupy*:

do troch rokov: vlastnými činnosťami a správaním dávať dieťaťu dostatok materiálu (príkladového) na napodobňovanie – niečo dokázať; napodobňovanie podporovať, zúčastňovať sa voľnej hry dieťaťa, len pokiaľ potrebuje partnera; porozumieť hre na „akože“ – rozvíjať fantáziu v hre, dbať zároveň na chápanie hraníc reality mimo hry. Veľký kreativizačný význam má, ak sa u dieťaťa v tomto období objaví neskutočná fantazijná bytosť, obvykle pomenovaná a veľmi konkrétne s dieťaťom interaktujúca a často i zasahujúca do diania v rodine. Ak je prejavom tvorivého potenciálu, časom zmizne, lebo ju nahradia iné možnosti kreatívnej sebarealizácie na ďalšom stupni ontogenézy.

do šiestich rokov: podporovať voľnú hru detí, na prebiehajúce hry nechať deťom dostatok času a priestoru, dať deťom priestor na samostatnosť a rozhodovanie, nesnažiť sa ho zamestnávať inými činnosťami (hra ako taká je najdôležitejšia), neprerušovať hru, nechať dohrať, nekritizovať hru (mať úctu k hre); podporovať predstavivosť spolu s diferenciacnou schopnosťou medzi fantáziou a realitou; nezačať predčasne s rozvojom logického myslenia na úkor predstavivosti, na druhej strane rozbužnenú a nedisciplinovanú predstavivosť konfrontovať s logikou.

2.2 Hudobno-pohybové činnosti v materskej škole

Zaradovanie pohybu v režime dňa v materskej škole je špecifické, pretože pohyb je pre život dieťaťa neodmysliteľný, je spontánnou fyzickou potrebou s priamou psychickou a sociálnou väzbou a odozvou. Bez pohybu sa však dieťa predškolského veku nezaobíde. Pokiaľ mu nebude daná možnosť pohybovať sa, prejaví sa to v celom jeho správaní. Pokiaľ táto deprivácia bude dlhodobejšia, prejaví sa v nezvratných zmenách tak vo fyzickej oblasti, ako aj v jeho psychike a v jeho sociálnych vzťahoch.

Pre najmladšie deti je jednou z najúčinnjších aktivít na nadviazanie bezprostredného kontaktu s hudobným dielom pohyb, preto je pohyb a hudobno-pohybová výchova pevnou súčasťou obsahu edukácie v materskej škole.

V rámci telesnej výchovy ide o tzv. rytmickú gymnastiku, v ktorej hudba pomáha rozvoju pohybu, zdokonaleniu koordinácie, rovnováhy a pod.

Cieľom hudobnej výchovy v materskej škole je optimálne využiť prednosti hudby, podchytiť záujem o hudobnú činnosť a vhodnými formami podnecovať rozvoj ich hudobnosti. V hudobno-výchovnom procese, ktorý smeruje k estetickej, mravnej a citovej kultivácii dieťaťa, si deti osvojujú:

- mnohotvárnny emocionálno-estetický výraz a melodickosť reči; na tomto základe si uvedomujú osobitosti a rozdiely uvedeného a spievaného prejavu, získavajú základné predpoklady na vlastnú hudobno-estetickú tvorivosť,
- základné hudobné činnosti potrebné na aktívny rozvoj hudobných schopností, zručností a návykov,
- elementárne výrazové prostriedky hudobnej reči a poznatky, ktoré sú potrebné na neskoršie hudobné vnímanie, chápanie a prežívanie umenia,
- primeraný súbor základných hudobno-estetických hodnôt ľudovej a umeleckej tvorby.

V hudobnej výchove je hudba podstatnou zložkou, ktorá má pohyb vyvolávať, riadiť a popri technike ovládania pohybov viesť na primeranej úrovni ku kultivovanému a citlivému vyjadrovaniu hudby. Z tohto hľadiska môžeme triediť hudobno-pohybové činnosti na:

- hudobno-pohybovú prípravu,
- hudobno-pohybové hry a tance s pevne stanovenými pravidlami,
- improvizované hudobno-pohybové hry.

Hudobno-pohybová príprava

Zmyslom *hudobno-pohybovej prípravy* je rozvíjať pohybovú kultúru, muzikálne cítenie v elementárnej forme. Obsah tvorí základná tanečná príprava, ktorá obsahuje základné tanečné kroky, ovládanie priestoru, cvičenia vyjadrujúce vzťah k hudbe a pohybu s ohľadom na dynamické a agogické kontrasty a zmeny, cvičenia na vyjadrenie výrazového kontrastu.

Hudobno-pohybová príprava musí ostať v predškolskom veku hrou (Kurková, 1989). Je nevhodný akýkoľvek dril alebo strohý nácvik s neúmernou náročnosťou, ktorý by vyvolával v deťoch strach z nedokonalosti vlastného stvárnenia, potláčal ich spontánnosť a radosť z pohybu a navodzoval nechúť a únavu. Výsledkom má byť jednoduchý, nevyumelkovaný pohyb prevedený uvoľnene, s istotou, plynulo, v primeranom tempe, v rytme a so zodpovedajúcim výrazom.

Hudobno-pohybové hry a tance s pevne stanovenými pravidlami

Sú tradičnou súčasťou hudobno-pohybovej výchovy v materskej škole. Základným fondom sú riekanky, ľudové a umelé pohybové a tanečné hry. Obsah hier vychádza z detského sveta a prírodných dejov. Počiatočná obrysová podoba hry alebo tanca sa postupne dotvára, spresňuje do konečného tvaru. Ak je deťom hra blízka, tak si opakovanie vyžadujú samy, prípadne sa vo voľných činnostiach k nim vracajú. Ich prostredníctvom sa rozvíjajú senzomotorické schopnosti, hudobná a pohybová pamäť, dochádza k rozvoju myslenia, reči, predstavivosti a fantázie. Zároveň si deti prostredníctvom hudobno-pohybovej prípravy a hudobno-pohybových hier budujú zásobník aktívne ovládaných tanečných pohybov, postupov a výrazov, z ktorých môžu čerpať v improvizovaných činnostiach.

Improvizované hudobno-pohybové hry

Nemajú pevne stanovené pravidlá pohybu. Ich základom je účinná motivácia v podobe slova a hudby. Slovo a hudba navodzujú predstavy, ktoré deti tanečným pohybom vyjadrujú. V improvizovaných hrách je dieťa samo sebou – vníma sa, vyjadruje sa ich prostredníctvom, môže ich dotvárať a výsledný obraz je i jeho dielom. Jedným z podstatných cieľov výchovy je prebúdzanie a rozvíjanie tvorivosti.

V predškolskom veku hovoríme o začiatkoch tvorivosti, o rozvíjaní jej prvkov, ktoré dostávajú konečnú podobu v neskoršom období. V hudobno-pohybovej výchove existuje celý rad možností, ako základy tvorivosti v deťoch rozvíjať. Predstavuje príležitosť, na základe ktorej dochádza k zjednocovaniu zmyslovej a pohybovej činnosti, vnímania a myšlienkových procesov dotváraných citovým prežívaním. Pri pohybe s hudbou môže dieťa uplatniť svoje predošlé pohybové skúsenosti, kombinovať ich, samostatne vyjadrovať svoju predstavu o hudbe a obsahu hry. Ak má z predošlej prípravy vypestované požadované návyky kultivovaného pohybu, je aj výsledok estetický pôsobivý a pre dieťa nesmierne hodnotný.

Materská škola je jediným typom školy v systéme škôl, ktorý venuje rovnocennú hodnotu a pozornosť hudobným činnostiam v spektre všetkých ostatných a hudobno-pohybovým činnostiam v kontexte hudobných činností a telesných činností. Vytvára podmienky na každodenné, pravidelné, sústavné a opakujúce sa hudobno-pohybové činnosti.

Dôležitým krokom je vytváranie podmienok ku kvalitnej realizácii hudobno-pohybových činností, a to: priestorových, materiálnych, organizačných a personálnych.

2.3 Podmienky na rozvoj hudobno-pohybovej tvorivosti v materských školách

Priestorové podmienky

Základnou požiadavkou na dobre vedenú hudobno-pohybovú výchovu je priestor, jeho dostatok a ergonómia rešpektujúca bezpečnosť detí pri hre. Prostredie má byť prirodzené, aby dieťaťu umožňovalo poznávať samo seba a pod citlivým usmerňovaním učiteľa nachádzať nové poznatky, ale aj správny spôsob života. Malo by spĺňať tieto požiadavky:

- pedagogicko-psychologické (potreby a záujmy dieťaťa),
- hygienicko-zdravotné (zdravý vývoj dieťaťa),
- sociálne (nadväzovanie kontaktov).

Materiálne podmienky

Pestrosť a nápaditosť hry dieťaťa je priamo úmerná materiálovej ponuke školského priestoru. Pokiaľ hovoríme o hudobno-pohybovej výchove, základným predpokladom z hľadiska materiálového zabezpečenia je hudobný nástroj alebo zariadenie na reprodukciu hudby a detské hudobné nástroje. Pre učiteľku je nespornou výhodou, že sa s drobnými rytmickými nástrojmi môže pohybovať medzi deťmi. Deťom sa zas núka možnosť vlastného hudobného sprievodu.

Klavír je veľmi vítanou pomôckou hudobno-pohybovej výchovy. Jeho výhodou je možnosť harmonického a bohatšieho sprievodu, výrazná melodická línia, značné možnosti dynamických odtieňov a výrazu. Vyžaduje však technickú zručnosť a pre pohybové činnosti hru naspamäť.

Dieťa sa rado hrá na niečo, ale rovnako s niečím. Na náčinie pre hudobno-pohybovú výchovu sú kladené estetické, bezpečnostné, funkčné a hygienické požiadavky. Môžu to byť farebné kruhy, švihadlá, stuhy, šatky, závoje a podobne, ale primeranej veľkosti.

Organizačné podmienky

Pri zaradovaní hudobno-pohybových činností v priebehu dňa v materskej škole sa vychádza z cieľov a úloh, ktoré chce učiteľka uskutočniť.

Vo voľných hrách uskutočňujú svoje zámery deti samy, učiteľka stojí v pozadí, môže však dať priamy alebo nepriamy podnet na hru. Spontánnym prejavom záujmu o hudobno-pohybovú činnosť by sa nemalo brániť, ale naopak podporovať ich. Sú dôkazom dobrého vzťahu detí k pohybu, radosti a v neposlednom rade i toho, že deti si danú činnosť, hru alebo tanec obľúbili, teda prijali za svoje. S ohľadom na ostatné hrajúce sa deti by mala učiteľka vyhradiť priestor na hru, aby nedochádzalo k vzájomnému narušovaniu činnosti a prípadným konfliktom.

Ideálnym prostredím je pokojné vonkajšie prostredie, najlepšie trávnatá plocha.

V riadených činnostiach preberá úlohu iniciátora učiteľka.

Učiteľka materskej školy sa preto pravidelne zamýšľa, akými prostriedkami dosiahne vytýčený cieľ. K základným prostriedkom, ktoré do procesu edukácie vnášajú pohyb, činnosť, dynamiku, patrí metóda. Hra ako metóda vyvoláva aktivitu, plní základné funkcie metódy, a to vzdelávaciu, výchovnú a rozvíjajúcu. Pretože hra je deťom blízka, jej neustálou aplikáciou vytvára priaznivú atmosféru. Prežívanie hry, citlivosť v konkrétnej situácii môžu byť pre dieťa oveľa významnejšie a dôležitejšie ako jednostranné rozumové poznávanie. Pedagóg má v hre príležitosť byť s deťmi v kvalitatívne inom vzťahu, než aký mu určuje tradičná rola učiteľa.

Hudobno-pohybové aktivity v režime dňa môžu mať mnoho foriem – od krátkych spontánnych chvíľok až k riadenej jednotke. Niektoré z nich by mali byť súčasťou pravidelne sa opakujúceho organizačného rámca dňa a týždňa, prípadne rituálov, ktoré poskytujú deťom základnú orientáciu a istotu (napr. hra na vláčik v triede 2- až 3-ročných detí pri presune do kúpeľne). Iné sú súčasťou dlhodobějších tém a tematických celkov. Krátke organizované chvíľky alebo spontánna tvorba detí v rámci neriadených činností by mali byť deťom umožňované viackrát denne v súvislosti s inými činnosťami podľa únavy detí, pri zníženej pozornosti a pod.

Ďalšou organizačnou formou nadštandardného charakteru v edukácii materských škôl je krúžková činnosť. Krúžok je skupina detí, ktoré prejavujú nadanie v oblasti hudobno-pohybovej, alebo majú jednoducho túto činnosť rady bez ohľadu na to, či disponujú potrebným talentom alebo nie. Krúžkovej činnosti sa budeme podrobnejšie venovať v praktickej časti práce.

Personálne podmienky

Učiteľka je pre dieťa predškolského veku autoritou, ktorá má veľký vplyv na utváranie celej jeho osobnosti. Nezanedbateľné sú aj osobné aspirácie učiteľky, jej vzťah k hudobno-pohybovej výchove a jej flexibilita reagovať na aktuálnu úroveň v skupine detí a ich námety. V tom spočíva jej

možná príležitosť pre výchovné pôsobenie a zároveň mimoriadna zodpovednosť. V hudobno-pohybovej výchove sú na ňu kladené nároky z hľadiska kultivovanosti, kultúrnosti a citlivosti pre skutočné hodnoty. K svojej činnosti potrebuje odborné vedomosti z oblasti pedagogiky a psychológie, ale aj špecifické hudobné vzdelanie, rozvinuté hudobné a pohybové schopnosti. Pre vlastnú prácu s deťmi má byť vo svojom prejave prirodzená, presvedčivá a zrozumiteľná v mimike, pohybe i v slovnom vyjadrení. V hudobno-pohybových činnostiach je deťom vzorom predovšetkým v svojom pohybovom prejave. (Kurková, 1989)

Nevyhnutnou kompetenciou učiteľky v tejto, ale aj v iných oblastiach výchovy a vzdelávania je schopnosť diagnostikovať deti, ich hudobno-pohybové schopnosti v zmysle ich ďalšieho rozvoja, ale aj detskú schopnosť koncentrovať sa, aby mohla aj v nehudobných činnostiach včasne zaradiť pohybovú chvíľku. Mala by byť schopná sebareflexie a autoevalvácie – teda byť schopná analyzovať a zhodnotiť vlastnú prácu, nachádzať dôvody neúspechu a nové cesty k cieľom.

Z uvedeného vyplýva, že začať je potrebné predovšetkým u seba, vo vlastnej výchove a zdokonaľovaní sa, a to tak v hudobno-pohybových kompetenciách, ako aj hudobne všeobecne a odborne pedagogicko-psychologicky, ale aj osobnostne. Učiť sa intenzívne vnímať a prežívať všetko okolo seba, pretože z toho pramení pravdivé tanečné vyjadrenie a práve toto poznanie pretaviť do interakcie s deťmi.

Pohybový zásobník

Jedným zo základných predpokladov popri ostatných podmienkach a predpokladoch v oblasti hudobno-pohybovej výchovy a jej tvorivého rozvoja, ako aj celkového rozvoja osobnosti dieťaťa je neodmysliteľne elementárna hudobno-tanečná príprava. Vytvára si akýsi pohybový zásobník, ktorý vie ďalej dotvárať a využívať v improvizračných činnostiach a tvorbe ako takej. Na jeho základoch vie dieťa zúročiť svoju tvorivú invenciu, fantáziu a schopnosti.

Osvojuje si elementárne esteticko-pohybové konštrukty a výrazové prostriedky. Učí sa precit'ovať hudbu a inšpirovať sa hudobným dielom.

3 PROGRAM STIMULÁCIE HUDOBNO-POHYBOVEJ TVORIVOSTI

3.1 Východiská tvorby programu

Poznáme to z vlastnej skúsenosti, keď sme mali možnosť pozorovať dieťa, ktoré začne spontánne, radostne pobeťovať a poskakovať hneď, ako začuje hudbu. Napodobňuje tanec? To sa zdá nám dospelým. Deti skutočne tancujú. Tancujú absolútne nedokonalu, ale pravdivo – skutočne, svojsky.

V hudobno-pohybovej výchove by nám malo ísť o to, aby sa nedokonalý detský pohyb menil na stále dokonalejší a kultivovanejší, ale to svojské, čo v ňom bolo, aby tam aj zostalo.

Rozvíjanie tvorivosti tvorí celý rad postupov, metód, stratégií. Kreatívny rozvojový program môžeme pokladať za súbor metód a prostriedkov usporiadaných do sledu, v ktorom sa zámerne usilujeme dosiahnuť komplexné alebo aspoň čiastkové ciele výchovy k tvorivosti (Hlavsa, 1981).

Programy na stimuláciu tvorivosti sa najčastejšie pripravujú pre dospelých. Z literárnych zdrojov je však známe, že už v materskej škole sa výchovno-vzdelávacia činnosť môže zamerať na rozvoj tvorivosti. Takáto činnosť vedie deti k netradičnému zmýšľaniu a dáva možnosť vyskúšať rôzne alternatívy. Berie pri nich do úvahy fantáziu, originalitu nápadov, humor, uvoľnenie a odvahu tvoriť niečo nové, iné, netradičné. Program rozvoja tvorivosti sa zameriava na to, aby deti dosiahli určitý cieľ, ale podľa vlastných predstáv. Takýto program môžeme realizovať v každodenných činnostiach. Vychádza z teórie tvorivosti a jej významu.

V súčasnosti sa stimulácii tvorivosti prikladá veľký význam. Cieľom navrhnutého programu je podporovať slobodné vyjadrovanie detí prostredníctvom pohybu.

3.2 Konkretizácia programu rozvíjania tvorivosti detí v tanečných hrách

Vo výchovno-vzdelávacom procese, ktorý by mal prispieť k rozvoju tvorivosti, môžeme uplatniť okrem základných pedagogických zásad v hrách nasledujúce princípy:

- hravého napodobňovania,
- postupného hravého zapájania,
- variabilného hravého opakovania,
- moment prekvapenia, nevšednosti,
- spoluhráčske partnerstvo, spoluzodpovednosť, spoločné hľadanie riešení, vzájomný rešpekt,

- vytváranie zdravého napätia, radosti a citlivosti k druhým a svojmu okoliu.

Metóda, ktorá najviac rozvíja tvorivosť, je problémová metóda, a preto by sa mala zvýšiť jej frekvencia aj vo výchovno-vzdelávacom procese. Jej spájanie s hravou metódou je vysoko účinné tak z hľadiska didaktického, ako aj výchovného.

Uvádzame niektoré typy tvorivých hravých postupov a metód v spojení s námetom či hrou podľa Kurkovej (1981):

- *antirigidné metódy*

Spoločné vytváranie zvukovej rozprávky „Ako sa Červená čiapočka nedala oklamať“.

Hra s výrazovými prostriedkami, vytváraním protichodných hrou „Na Nevedka“.

- *asociačné metódy*

Vedenie k primeranej reakcii v hre „Čo ti napadne pri piesni XY?“ (pri znení hudobného nástroja) a pohybovo dokumentovať.

- *objavujúce a problémové metódy*

Hra s hľadaním programu vo zvukoch, melódii, improvizácii na námet „Hádaj, čo sa v lese (rybníku, meste, byte) deje“.

- *metódy cvičiace fantáziu, obrazotvornosť, predstavivosť*

Hra s tónmi, motívmi, krátkou skladbou s námetom „Ako to namaľuješ?“

Hra na detských hudobných nástrojoch s námetom „Zahraj o obrázku“.

Zostavovanie malých hudobných celkov hrou na detských hudobných nástrojoch a rôzne nehudobne znejúce predmety na námet „Hráme si o počasí“.

Vytváranie hudobnej rozprávky s použitím detských a klasických hudobných nástrojov na námet „Veverička v lese“ s drobnými dobrodružstvami.

- *metóda zlepšovania plynulosti, rozmanitosti a originalnosti myslenia a metóda elaborácie*

Počúvaním skladbičky provokovať variabilitu výpovedí hrou „Kto počul čosi iné“ alebo „Kto vymyslí najviac?“

Po vypočutí skladby interpretovanej na klasickom nástroji pokúsiť sa o interpretáciu na detských hudobných nástrojoch hrou „Ako by sme to hrali my?“ (napr. Hracie hodiny od T. Frešu, Dobrodružstvá Janka Hraška od J. Dlouhého alebo Kuriatko a slon od V. Trojana).

- *antiasociačná metóda*

Vytváranie opačných akcií (slabo – silne, rýchlo – pomaly, smutne – veselo, nízko – vysoko a pod.) v hre „Raz tak, potom naopak“.

- *metóda analogického prístupu*

Rozborom a poznaním charakteru uspávanky, pochodu, tanca hrať hru „Čo ti hudba prikazuje?“

- *intuitívna metóda*

Pri rozsiahlejších skladbách (napr. V hračkárskom obchode, Dobrodružstvá Janka Hraška a pod.) nechať deti dorozprávať svoju predstavu o deji.

Metodický postup pri hudobno-pohybových činnostiach v materských školách s dôrazom na stimuláciu tvorivosti detí

1. časť – prípravná

(vzbudenie záujmu, prípravné cvičenia: vokálne, inštrumentálne a hudobno-pohybové = podľa obsahu hlavnej činnosti)

2. časť – hlavná

(prvky na rozvíjanie zmyslov, predstáv, fantázie v intenciách hudobno-pohybovej tvorivosti)

3. časť – záver

(hra alebo upokojenie podľa druhu predchádzajúcich činností)

Názov programu stimulácie hudobno-pohybovej tvorivosti

O kohútikovi a sliepočke

Hlavné ciele programu stimulácie hudobno-pohybovej tvorivosti

- podporiť kreativitu dieťaťa a jeho kritické myslenie,
- podporiť tvorbu nápadov, ich rozmanitosť a originalitu,
- podporiť dieťa v hudobno-pohybovom sebaujadrení,
- posilniť schopnosť vyššej asociácie hudby,
- rozvíjať estetické a umelecké cítenie detí,
- budovať sebavedomie a sebaistotu detí na základe poznania a vnímania svojich osobných možností,
- posilniť vzťahy v skupine,
- zvyšovať nároky na tvorivosť detí.

Overovacia skupina

Detský folklórny súbor MiniViganček, Košice

Program rozvoja tvorivosti bol koncipovaný a overovaný na základe praktickej skúsenosti autorky v práci v Detskom folklórnom súbore MiniViganček. Uvedený súbor pracuje ako krúžok v Materskej škole Melánie Nemcovej, Budapeštianska 3, Košice.

4- až 6-ročné deti z rôznych tried šesťtriednej materskej školy tak rozvíjajú svoje hudobno-tvorivé schopnosti nielen v elementárnom výchovno-vzdelávacom procese, ale aj nad jeho rámec, teda v krúžku v intenciách, ako opisuje tento program. Hlavnou tézou práce tohto krúžku je okrem prepojeného rozvoja vokálnych, percepčných, inštrumentálnych a hudobno-pohybových kompetencií detí rozvíjať ich hudobnú tvorivosť, čo prezentuje aj tento edukačný materiál.

Deti sa v tomto krúžku stretávajú raz týždenne na edukačnej jednotke, ktorej dĺžka je 60 minút. Zároveň sa súbor každoročne verejne prezentuje vlastnou choreografiou.

Predmetné teleso je zároveň prípravou na prácu v Detskom folklórnom súbore Viganček, ktorého členmi sú deti od 6 do 15 rokov, ktorý v svojej práci používa rovnaké metódy práce.

3.3 Program rozvíjania tvorivosti detí v hudobno-pohybových a tanečných hrách

Rozprávka „O kohútikovi a sliepočke“ je v tejto práci spracovaná ako základná téma na celoročnú činnosť detí predškolského veku, vhodná je aj na záverečnú, verejnú, scénickú prezentáciu. V práci uvádzame sedem ukázkových edukačných jednotiek, ktorých zámerom je uviesť deti do problematiky deja, viesť ich k osvojeniu si tanečno-pohybových motívov, ktoré by mohli byť v choreografii využité a zároveň zážitkovou formou u nich rozvíjať hudobno-pohybové schopnosti v intenciách detskej tvorivosti, pričom práve táto detská intencia je vo výslednom produkte zúročená.

Nutné je podotknúť, že je to len rámcový výsek toho, ako môže byť koncipovaná príprava v rámci záujmového krúžku. Uvedeniu choreografie zväčša predchádza niekoľkonásobne viac ako sedem stretnutí. Skutočne precízna príprava na verejné vystúpenie potrebuje mnohokrát úsilie celého školského roka. Zastávame názor, že deti nemajú program nacvičovať podľa konečnej štruktúry, ktorú pripraví a predostrie deťom pedagóg, ale majú dostať možnosť samy tvorivo modifikovať zámer. To sa však dá dosiahnuť len dlhodobým hudobno-výchovným procesom, v ktorom si deti osvoja možnosti scénických útvarov a hudobno-pohybového vyjadrenia a pomocou nich formujú svoje predstavy zhmotnené v ich hudobno-pohybovej prezentácii.

Prax v Detskom folklórnom súbore Viganček je taká, že deti nepoznajú vopred libreto, ktoré má choreografka ambíciu verejne prezentovať. To sa často vývojom situácie a nachádzaním nových možností v práci s deťmi počas obdobia prípravy zmení. Pripravené sú len akési štartovacie, čiastkové motívy (o vode, o krajčírke, o obuvníkovi...). V každej z tém je zozbieraný materiál charakterom sa hodiaci k výstavbe edukačnej jednotky alebo viacerých jednotiek a z toho, čo je najzaujímavejšie deťmi stvárnené v tanečnej sále, sa pripravuje výsledná choreografia.

Táto stavia v prvom rade na synkretizme tanečného, spevákkeho, inštrumentálneho a dramatického vyjadrenia, a to vo vyváženom pomere. Preto sú v jednotlivých edukačných jednotkách použité prípravné cvičenia nielen na hudobno-pohybovú činnosť, ale obsahujú aj dychové, artikulačné, vokálne, inštrumentálne a percepčné cvičenia.

Prvá edukačná jednotka

Téma: Kohútik a sliepočka

Pohybová reflexia na základe vypočutého diela.

Pomôcky: videonahrávka baletu Bohuslav Martinů: Hra o kohoutkovi a slepičke 4, obraz z 1. dejstva spievaného baletu Špalíček, klavír

Metodický potup

1. časť – prípravná: vzbudenie záujmu

Učiteľka deťom sediacim na koberci zaspieva pieseň:

Veselo **Na dvore** Slová, hudba: Emil Hula

Na dvo-re bý - va slie-poč-ka na - ša a tá nám bie - le
Ko - hú - tik ten je na dvo-re pá - nom on bu - dí lu - dí
va - jič - ka zná - ša. Kot - kot - ko - dá, kot - kot - ko dák!
kaž-duč-kým rá - nom. Ki - ki - ri - kí ki - ki - ri - kí!

A tá nám bie - le va - jič - ka zná - ša.
On bu - dí lu - dí kaž - duč - kým rá - nom.

Metodické praktické odporúčanie:

Ak chceme dosiahnuť čo najvernejšie stvárnenie zvieracích postavičiek deťmi, nevyhnutne aspoň v mestskom prostredí by mala tejto edukačnej jednotke predchádzať návšteva hospodárskeho dvora alebo chovu hydiny, aby deti mohli správanie a charakter zvierat pozorovať.

Učiteľka pokračuje v rozprávaní príbehu. Deti poprosí, aby pozorne počúvali a robili to, čo sa v ňom bude diať. Niektoré pasáže dotvára hrou na klavíri. Najprv ale poprosí všetky deti, aby si ľahli, lebo príbeh sa práve začína a je v ňom hlboká noc.

„Keď slniečko prvým lúčikom vykukne spoza obláčika, ale ešte sa mu veľmi nechce z nebeskej postielky, kohútik už otvára oči, pretože on každé ráno vstáva na dvore prvý. Pomaly sa postaví, zatrepece krídlami a zhlboka sa nadýchne a vydýchne. Toto urobí trikrát. Rovnako trikrát obíde celý dvor, aby sa uistil, že je všetko v poriadku a cez noc sa nič nezmenilo. Mocne máva pri tom krídlami, akoby chcel vzlietnuť, my však vieme, že kohúty lietať nevedia. Nasleduje ranné rozospievanie. Najprv zakikiríka veľmi slabučko, potom silnejšie a napokon tak akurát. A potom sa postaví na smetisko a kikiríka a kikiríka, ale len tak, aby si neublížil a nezachrípol. Sliapočka je ale huncút, chce vedieť, čo robí kohútik, hoci ten si myslí, že sliapočka ešte spí. Opatrne pootvorí dvierka na chlieviku a začuje slabučko, ako kohútik kikiríka, potom ich otvorí trochu viac a už počuje trochu lepšie, potom stále viac a viac a už ho počuje úplne. No vzápätí ich rýchle privrie, aby si kohútik nevšimol, že ho pozoruje.“

Názov hry: *Dvere*

Pedagogický cieľ: cvičenie na rozvoj dynamického cítenia a rozcvičenie vokalizačných orgánov

Priebeh hry: Učiteľka predstavuje dvere. Stojí vzpriamene pred deťmi. Keď v predpažení spojí dlane, znamená to, že dvere sú zavreté, deti kikiríkajú veľmi ticho. Čím viac vzdľahuje dlane od seba, tým viac sa „dvere otvárajú“ a tým viac deti pridávajú na intenzite hlasu.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- je potrebné dbať na to, aby deti nekričali, pretože pri tejto činnosti majú túto tendenciu,
- dverami môže byť neskôr aj vybrané dieťa,
- otváranie a zatváranie dverí je potrebné neočakávane plynulo, nie cyklicky meniť, aby si deti precvičovali pozornosť.

„Keď už kohútik prebudil celý dvor, prichádza na rad sliapočka. Kohútik jej klope na dvere.“

Názov hry: *Ozvena*

Pedagogický cieľ: cvičenie na rozvoj hudobnej pamäti

Priebeh hry: Učiteľka vyklopká rytmický model na dvere a deti ho zopakujú vytlieskaním, dĺžku a náročnosť prispôsobuje učiteľka aktuálnej hudobnej úrovni detí.

„Sliapočka má veľmi rada kohútika, a tak ho nenechá dlho vyklopkávať, vybehne z kurína a spolu s kohútikom sa ruka v ruke poprechádzajú po dvore a takto si veselo spievajú.“

Pieseň z úvodu „*Na dvore*“

Deti sa pokúšajú pripojiť sa k spevu učiteľky, pričom sa vo dvojiciach prechádzajú po obvode tanečnej sály.

Po zvládnutí spevu pripája učiteľka hru na klavíri a vyberie dve deti, ktorým ukáže, ako budú spev ostatných sprevádzať inštrumentálnou hrou.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- pre sprievod na xylofóne necháme na nástroji len dve platničky (c-e),
- úlohu jednotlivých nástrojov najprv zrozumiteľne vysvetlíme, overíme si, či deti svoju úlohu pochopili, a až tak ju spájame so spevom a pohybom ostatnej skupiny,
- deťom môžeme pomôcť napr. dirigentským gestom.

The image shows two systems of musical notation. Each system consists of three staves: a xylophone staff (labeled 'Xyl'), a piano accompaniment staff (with a square symbol indicating the left hand), and a vocal melody staff. The time signature is 2/4. The xylophone part consists of two notes (C and E) repeated in a rhythmic pattern. The piano accompaniment consists of a simple rhythmic pattern. The vocal melody is a simple line of notes.

4 časť – hlavná

„A tak to bolo aj v ten deň, o ktorom vám chcem hovoriť. Pekne si posadajte, porozprávam vám, čo sa sliepočke a kohútikovi prihodilo.“

Deti súčasne počúvajú učiteľkou rozprávaný príbeh a sledujú videozáznam z baletu *O kohútikovi a sliepočke*.

Jedného pekného dňa sa kohútik so sliepočkou vybrali na pole pohľadať zrníčka. Kohútik povedal: „Keď niekto z nás niečo nájde, tak sa o zrníčko rozdelíme.“ Sliepočka súhlasila, a keď vyhrabala zrníčko, tak sa s kohútikom pekne podelila. Potom vyhrabal zrnko aj kohútik, ale bol skúpy a chcel ho potajomky sám rýchlo zhltnúť. Vtom mu však zrnko uviazlo v hrdle. „Sliepočka, rýchlo bež a prinies mi trochu vody, lebo inak umriem!“ Len čo kohútik dopovedal, prevrátil sa na zem hore nohami.

Sliepočka bežala po vodu k studničke a prosila:

*„Studnička, studnička, dajže vody pre môjho kohútika: leží on horeznak, dusí sa neborák.“
Studnička však odvetila: „Nedám ti vodu, kým mi neprinesieš od krajčírky šatku.“*

Sliepočka bežala ku krajčírke a prosila:

„Krajčírka, krajčírka, dajže mi šatku pre studničku, studnička mi dá vodu pre môjho kohútika: leží on horeznak, dusí sa neborák.“ Krajčírka však odvetila: „Nedám ti šatku, kým mi neprinesieš od obuvníka črievičky.“

Sliepočka bežala k obuvníkovi a prosila:

„Obuvník, obuvník, dajže mi črievičky pre krajčírku, krajčírka dá potom šatku pre studničku, studnička dá vodu pre môjho kohútika: leží on horeznak, dusí sa neborák.“ Obuvník však odvetil: „Nedám ti črievičky, kým mi neprinesieš od kravičky smotanu.“

Sliepočka bežala ku kravičke a prosila:

„Kravička, kravička, dajže mi smotanu pre obuvníka, obuvník dá krajčírke črievičky, krajčírka dá potom šatku pre studničku, studnička dá vodu pre môjho kohútika: leží on horeznak, dusí sa neborák.“

Krava však odvetila: „Nedám ti smotanu, kým mi neprinesieš od lúky trávičku.“

Sliepočka bežala k lúke a prosila:

„Lúčka, lúčka, dajže mi trávičku pre kravičku, kravička dá smotanu pre obuvníka, obuvník dá krajčírke črievičky, krajčírka dá potom šatku pre studničku, studnička dá vodu pre môjho kohútika: leží on horeznak, dusí sa neborák.“

Lúka však odvetila: „Nedám ti smotanu, kým mi nedáš z neba rosu.“

„Nebíčko, nebíčko, dajže rosu pre lúku, tá dá potom trávičku pre kravičku, kravička dá smotanu pre obuvníka, obuvník dá krajčírke črievičky, krajčírka dá potom šatku pre studničku, studnička dá vodu pre môjho kohútika: leží on na poli, umrie mi bez vody.“

Zlutovalo sa nebo nad kohútikom a spustilo rosu na lúku, lúka dala trávičku pre kravičku, krava dala smotanu pre obuvníka, obuvník dal črievičky pre krajčírku, krajčírka dala šatku pre studničku a studnička dala sliepočke vodu pre kohútika.

Sliepočka si ju nabrala do zobáčika a len čo ju naliala kohútikovi do hrdla, zrnko sklúzlo dolu, kohútik vyskočil na nohy, zatrepotal krídlami a veselo zakikirikal. Odvtedy už nebol skúpy a o všetko sa podelil so sliepočkou.

Spoločný rozhovor o vypočutom a videnom s dôrazom na výrazové prostriedky použité v baletе.

„Aký je kohútik?“

Deti najprv vyjadrujú verbálne svoje skúsenosti a zážitky s kohútikom, neskôr sa pohybom snažia rovnaký obsah vyjadriť:

Pyšný, namyslený a lakomý. Ma pyšne vztýčenú hlavu, vytiahnutý krk a rytmicky hlavou kýva do kroku. Vykračuje ako generál prehnane dôležitou chôdzou. Pri každom kroku najprv vysoko zdvihne pokrčené koleno, hlavu rázne skloní, potom nohu rázne vykopne do vysokého prednoženia a hlavu prudko zodvihne.

Krídla kohútika sú znázornené trvalo vo vysokom upažení s ohnutými laktami.

„Aká je sliepočka?“

Starostlivá, dobrotivá, snaživá, obetavo zachraňuje kohútika. Dokonale ju charakterizuje neustále pobiehanie z miesta na miesto. Tanečnica v role sliepočky neustále opakovala skupinu 4 drobných krôčikov, ukončovanú krátkym zastavením v miernom predklone so zapaženými rukami.

Pokus o charakterovú imitáciu tanečnej pantomímy kohútika a sliepočky.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- deti najprv vyjadrujú verbálne svoje skúsenosti a zážitky s kohútikom, neskôr sa pohybom snažia rovnaký obsah vyjadriť,
- nelinkujeme ich pohyb, nechávame priestor ich tvorivosti, len pripomínáme, ako je možné pohyb obohatiť,
- chválime deti, ktoré vyjadrili pohyb zvieratiek najvernejšie,
- pohybový charakter kohútika a sliepočky deti zúročia v záverečnej choreografii.

3. časť – záver

„A keďže všetko sa dobre skončilo, kohútik so sliepočkou si veselo zatancovali a vtáčiky im k tomu spievali.“

Tanec kohútika a sliepočky.

Návrh choreografie

Predohra 16. – 22. takt

1.

1. – 8. takt: Príchod sliepočiek. Dievčatá cupkajú drobnými krôčikmi voľne po priestore, v miernom predklone, sekane pohybujúc hlavami. Ruky v bok, lakty vytočené vzad.

9. – 15. takt: Klebetnice. Improvizácia rozhovorov medzi sliepočkami so šepkaním do ucha a ukazovaním prstom, rozhadzovaním rukami, prikyvovaním a pohoršovaním sa, to všetko v súlade s melódiu.

16. – 22. takt: Sliepočky sa pomaly sústreďia uprostred priestoru a jednotne pokyvujú hlavami vpravo a vľavo.

2.

1. – 15. takt: Príchod kohútikov. Chlapci kráčajú vystreto, s rukami zopnutými za chrbtom, významne sa tváriac a nevšímajúc si sliepočky. Vysoko dvíhajú nohy. Chodia po obvode miestnosti. Sliepočky ich sledujú pohľadom.

16. – 22. takt: Sliepočky sa rovnakým cupkavým krokom rozbiehajú za kohútikmi, zaliečajú sa im, predbiehajú ich.

3.

1. – 8. takt: Deti vytvárajú trojice: dve sliepočky, jeden kohútik a držiak sa popod pazuchy majú promenádu po priestore. Pri strete zoči-voči s inou trojicou sa uklonia alebo kývnu hlavou.

9. – 15. takt: Poskočný krok z pohybov v priestore v trojiciach ako v predchádzajúcom takte.

16. – 22. takt: Poskočný krok v malom krúžku, ktorý vytvorila trojica.

4.

1. – 8. takt: Záprah. Kohútik zapaží, každá zo sliepočiek oboma rukami uchopí jednu z kohútikových rúk. Rytmická chôdza s pérovaním váhou voľne po priestore.

9. – 15. takt: Poskočný krok v malom krúžku.

16. – 22. takt: Poskočný krok vo veľkom kruhu, ktorý vytvoria všetky tancujúce deti.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- keď si deti osvoja pohyb, môžu v 16. – 22. takte tretej slohy spievať *kotkodák* a v rovnakých taktach štvrtej slohy *kikiriki*.

Ukončenie

Zhodnotenie stretnutia deťmi i učiteľkou. Záverečný potlesk.

Komentár

- Synchronizácia poskočného kroku v trojiciach s hudbou bola pre deti náročným prvkom.
- Deti sa vo svojom pohybe viac inšpirovali nahrávkou ako vlastnými skúsenosťami so stretnutím s kohútikom a sliepočkou:
- Obrazový záznam je vhodnejšie zaradiť na záver ako odmenu a k príbehu použiť len zvukovú nahrávku na dokreslenie nálady.

Druhá edukačná jednotka

Sliepočka bežala po vodu k studničke a prosila:

„Studnička, studnička, dajže vody pre môjho kohútika: leží on horeznak, dusí sa neborák.“

Studnička však odvetila: „Nedám ti vodu, kým mi neprinesieš od krajčírky šatku.“

Téma: Studnička

Pomôcky: vankúšiky, šifónové závoje modrej a zelenej farby, kastanety, tamburína, klavír

Metodický potup

1. časť – prípravná: vzbudenie záujmu

„Ja vás dnes, deti, vezmem do vodnej ríše, kde vládne zelený vodník a jeho poddanými sú všetky vodné živočíchy: ryby, raky a žaby. Riadi vlny a vlnky v potokoch, riekach, rybníkoch a studničkách. Je kamarát s vetrom a dažďom. Stráži deti, ktoré sa kúpu v jazerách. Ale pozor, keď sa nahnevá.

Zabaľme si, deti, zajdičky a vyberme sa za týmto dobrodružstvom.“

Deti si podľa inštrukcií učiteľky zaväzujú do šifónových šálov vankúšiky a vykladajú si ich na chrbát. Utvárajú zástup a vydávajú sa na cestu.

„Do vodnej ríše sa vstupuje cez čarovnú studničku. Do studničky môžete vstúpiť, keď máte kamienkový kľúčik. Kým vám zahrám a zaspievam pesničku o vlnkách a studničke, pohľadajte si kamienky, aby sme všetci mohli vojsť do čarovnej vodnej ríše.“

Učiteľka spieva deťom s klavírnym sprievodom pieseň:

Vlnky a vlny

Nežne a pôvabne Slová: František Hrubín/ Hudba: Petr Eben

Vln - ky a vl - ny o - ko - lo te - ba, ryb - ník je pl - ný mod - ré - ho ne - ba.
Kto má rád le - to z bie - lych pien vo - dič - ke že - lá dob - rý deň.

Deti sa prechádzajú po miestnosti a predstierajú hľadanie kamienkov. Učiteľka poprosí tri deti, aby sa pochytili za ruky a urobili kruh – studničku.

Cvičenie správneho nasadzovania tónu: *Studnička*

Vybraté deti stoja a držiac sa za ruky vytvárajú kruh. Ostatné deti pristupujú po jednom k „studničke“, hodia do nej kamienok, všetci počúvajú, ako dlho padá a vlastník kamienka ohraničí zvukovo jeho dopad slovom: „bim“, „bam“ alebo „bom“.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- ruka naznačí púšťanie kameňa do studne, hlas však zaznie až po ukončení pohybu,
- telo má príležitosť pripraviť sa na správne rozozvučanie tónu.

„Studnička“ po dopade kamienku urobí drep a dieťa do nej vzápätí z jednej strany vstúpi a z druhej vystúpi. Tí, ktorí prešli studničkou a sú už v čarovnej vodnej ríši, si sadajú na podlahu.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

Ak sa táto edukačná jednotka rozloží z hľadiska obsahovej bohatosti a časovej nedostatočnosti na dve, môžeme v tejto časti zaradiť nácvik jednoduchého tanca „Studnička“.

Návrh choreografie

Hudobný podklad: *Vlnky a vlny*

Opis tanca: Na predohru (refrén) deti utvoria trojice a pochyťajú sa za ruky.

1. a 2. takt: vo východiskovom postavení detí vzpažujú a pripažujú v každom takte

3. takt: drep

4. takt: stoj

5. – 6. takt: chôdza po kruhu v trojici

7. – 8. takt: spojenie všetkých krúžkov do jedného plynulou chôdzou

Variácia v 3. a 4. takte: rozdelíme deti do troch skupín (ostávajú v trojčlenných krúžkoch)

1. skupina: pohyb podľa predošlého opisu

2. skupina: v stojí mierne rozkročnom a vzpažení, prenášanie váhy sprava doľava

3. skupina: drep

- prípadne je možné vrátiť sa k motívu studničky aj v záverečnej časti edukačnej jednotky a zaradiť ho do záverečnej choreografie,
- nácvik tanca sa realizuje za predpokladu, že deti poznajú vopred pieseň.

Dychové cvičenie: *Na kvapky*

„Nože sa, deti, nadýchnite, aký je tu čerstvý vzduch, úplne iný, ako u nás v meste. A keďže sme vo vodnom kráľovstve, aj vzduch je akýsi mokrý, samá kvapka.“

Pravidlo: „Poviem trikrát po sebe KVAP- KA. Na prvú kvapku sa nadýchnete nosom, na druhú ten úžasný vzduch podržíte v sebe a na tretiu kvapku ho vydýchnete ústami.“

Ukážka

„A aby sme sa nezdržovali, najprv si to skúsime na mieste a neskôr počas chôdze.“

Obmena: Prvá časť cvičenia bola venovaná náhlemu výdychu, druhú časť cvičenia môžeme zamerať na postupne uvoľňovanie vzduchu. Na prvé slovo *kvapka* sa deti nadýchnu, na druhé slovo *kvapka* zadržaný vzduch podržia a následne s vyslovovaním slov *kvapka, kvapka kvapka...* vydychujú.

Hlasové cvičenie: *Na ozvenu*

Hlasne kváče, krásne skáče.

Čo je to? (žaba)

„Zložte si, deti, zajdičky a zahrajme sa na chvíľu na žabky. Vodné kráľovstvo už určite nie je ďaleko, keď sme tu zbadali močiar a žabky.“

Deti sedia v sede skrížnom okolo učiteľky na vankúšikoch a odpovedajú identicky na učiteľkou predspievaný motív, text stále ostáva, mení sa len melódia. Upozorníme deti na správne držanie tela pri speve.

Text: *Kvaky, kvaky kvaky, skáče žaba z mláky.*

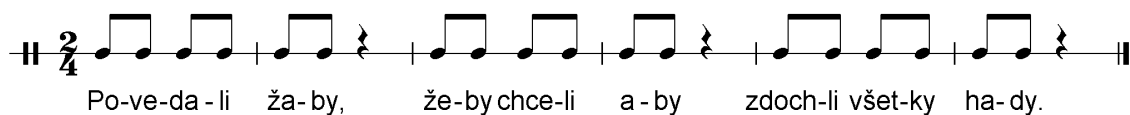
Napríklad:

A podobne. Prvých päť melódií predspieva učiteľka a deti po nej opakujú. Ďalšie melódie vymýšľajú deti samotné.

„Pozrite sa, milé deti, kto to vylieza z vody – dlhé fúzy, hnedé telo, vejárikovitý chvost, krátkych nôh má šesť, čo chodia dozadu a robí klap, klap, klap... (kastanety) .Viete, kto to je? (rak).

Ráčik začul naše pesničky a chce sa tiež pripojiť. Ale ráčik má svoju vlastnú klepotavú riekanku, nože počúvajte.“

Po-ve-da-li ha-dy, že-by o-ny ra-dy zjed-li všet-ky ža-by

(Rusnák, 1979, s.22).

Rytmické cvičenie: Žaby s rakmi

- prvé vypočutie textu,
- spoločné recitovanie textu s rytmickým frázovaním,
- spoločné recitovanie textu s deklamovaným tleskaním,
- rozdelenie detí do skupín :
 1. skupina recituje text a tleska
 2. skupina opakuje motív ža-by v dvoch štvrt'ových hodnotách s použitím kastanet
 3. skupina mlčí
- 1. skupina (deti) recituje text a tleska
 2. skupina (žaby) mlčí
 3. skupina (raky) opakuje motív po-ve-da-li s použitím tamburíny (1 dieťa)
- spoločné recitovanie textu a rytmizácia podľa predošlého modelu všetkých troch skupín.

Hrací čas a počet opakovaní: podľa únavy a záujmu detí

Hudobno-pohybové cvičenie: Hádanka

„Nože si, deti, opäť vyberte zo zajdičiek vankúšiky, budeme ich potrebovať. Ja ich v tejto čarovnej vodnej krajine premením na kamene a z vás, milé deti, raky a žaby urobím len žaby.“

*Ani krok, samý skok,
nemá husle ani slák,
len to svoje „kvaky-kvak“.
Čo je to?*

Na znak toho, že sa kúzlo podarilo, deti odpovedajú nie verbálne, ale pohybom.

Názov hry: *Žabka, žabka, na ktorom kameni bývaš?*

Pedagogický cieľ:

- Vedieť sa pohybovať v priestore bez toho, aby deti narážali do seba.
- Pohotovo reagovať na výzvu.
- Rozohriať organizmus pred hudobno-pohybovou činnosťou.
- Stimulovať tvorivosť.

Hrový cieľ: Dostať sa na určené miesto (kameň).

Prostredie: herňa, telocvičňa, dvor a pod.

Priebeh hry:

- každé dieťa – žabky si nájde jeden kameň,
- na hudbu sa deti pohybujú v priestore podľa vlastnej predstavy (skáču v stoj, v drepe, púrujú v drepe a pod.),
- keď prerušíme hudbu, nájdu si kameň,
- učiteľka pri každom opakovaní schová jeden kameň, ale deti z hry nevypadnú, musia sa zaradiť k inému dieťaťu (na kameni bude viac žiab),
- každá žabka, ktorá si nájde kameň, povie „kvák“.

Obmeny:

- môžeme určovať spôsob pohybu medzi kameňmi počas znenia hudby: napr. smutné žabky, rýchle žabky, žabky so zavretými očami, ospalé žabky, veselé žabky a pod.,
- na kameni môže byť len pár žabiak – žabka (chlapec, dievča), ak nám to pomer zloženia detí v skupine dovoľuje,
- podobne môžu vytvárať rodinky podľa vopred určeného počtu,
- bez hudby deti vydávajú žabacie zvuky (křk, kvak, kvaky-kvak, brekeke) na zvuk tamburíny (alebo zvolanie „Bocian ide!“) sa utišia a hľadajú si kamene.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- dbať na to, aby i menej obratné deti mali radosť z hry,
- pri obmenách deťom jasne vysvetliť zmeny,

- hlavne dôrazne upozorniť na pravidlo bezpečného pohybu v priestore.

Uplatnenie schopností:

- orientovať sa v priestore,
- zaradiť sa na určené miesto.

Získanie kompetencií:

- prispôbiť sa novým podmienkam,
- pocit radosti z toho, že z hry nikto nevypadol,
- naučiť sa poskytnúť miesto tým, ktorí to potrebujú.

Hrací čas a počet opakovaní: podľa schopností a záujmu detí

Pedagogická intervencia: obsluha hudby, vysvetlenie nejasností

2. časť – hlavná

„Odložte si, žabky milé, kamene do zajdičiek, ja ich pred odchodom domov znovu prečarujem na vankúšiky, aby ste nemuseli nosiť takú ťarchu. Teraz vás opäť premením na deti. Vezmite si farebné šály, z ktorých sme si zajdičky urobili.

Prešli sme kvapkami, močiarom i potokom a teraz je tu vody oveľa viac. Čo to môže byť?“ (Deti hádajú: rieka, more, oceán, jazero a pod.)

Učiteľka opäť spieva deťom s klavírnym sprievodom pieseň *Vlnky a vlny* ako úvod do nasledujúcej tematiky. Deti sedia na podlahe a kývajú sa zo strany na stranu, akoby sedeli v loďke. Následne učiteľka vyzve deti, aby si ľahli na svoje čarovné vodné šály. Ich úlohou je predstaviť si, že ich vlnky nesú a ony majú počúvať a predstavovať si, aké vlny to sú : či je to potok, rieka alebo more: nahrávka z CD nosiča: Emil Hradecký: *Improvizace k hudebně pohybové výchově*; prvé počutie motívov.

- Frontálna improvizácia so šálmi na základe diagnostiky nepravidelného sledu hudobných motívov.
- Skupinová improvizácia. Rozdelenie detí do troch skupín podľa ich výberu na vodu morskú, riečnu a potočnú. Deti sa rozhýbu, keď zaznie „ich“ hudba. Inak čakajú v drepe.
- Uplatnenie individuálnej tvorivosti. Pozväzovanie šalov v troch radoch na dĺžku celej miestnosti a kooperatívna reakcia na rovnakú hudbu. Deti, ktoré nerobia vlny, si môžu vybrať, čím budú vo vode – živočíchom, moreplavcom, vtákom a podľa toho sa majú pohybovo vyjadriť tak, aby ostatní rozpoznali, čo predstavujú. Ak sa dieťaťom zvolený živočích v danom type vody nevyskytuje, musí ísť dieťa na chvíľu bokom (napr. morský koník nežije v rieke a pod.). Výmena v úlohách.

- Deti položia šály na podlahu a ich úlohou je predstavovať ryby (hudobná kulisa rieka). Improvizácii predchádza krátky rozhovor o tom, ako sa ryby pohybujú, ako dýchajú, ako vyzerajú.

3. časť – záver

„Ako ja vás, rybky, rybičky, z tej vody dostanem? Musím si zavolať na pomoc rybára!“

Vyčítankou učiteľka vyberie spomedzi detí rybára a vysvetlí im pravidlá hudobno-pohybovej hry.

Sedí ryba pri potoku

a hovorí reč,

na koho to slovo padne,

ten musí ísť preč!

Hudobno-pohybová hra: *Na rybára*

Na rybára

Mierne

Slová: Viera Janusová/ Hudba: Antónia Bifová

Ryb - ky, ryb - ky, zla - té ryb - ky, poď - te zvo - dy von!

Ak nej - de - te, po - ši - bem vás tým - to prú - ti - kom.

Opis hry:

Vyznačíme tri plochy: závojmi ohraničíme vodu, kde sú rybky; zem, kde stojí rybár; ďalšiu vodu, kde sa rybky pred rybárom zachraňujú.

Deti – rybky stoja vo vode za závojmi. Učiteľka spieva pieseň. Na brehu sa prechádza rybár a na každú dobu urobí jeden krok. Pri piatom takte sa zastaví, otočí sa k rybkám a šibne rukou do vzduchu.

Rybár: Idete von, či nejdete?

Rybky: Nejdeme, nebojíme sa tvojho prútika.

Rybár: opäť sa prechádza po brehu počas piesne, k spevu sa postupne pokúšajú pripájať všetky deti.

Pri piatom takte dupne nohou.

Idete von, či nejdete?

Rybky: Nejdeme! Náš domček je vodička, nemôžeš ho zboriť.

Rybár: opäť sa prechádza počas piesne.

Idete von, či nejdete?

Rybky: Ideme!

Deti – rybky sa rozbehnú na druhú stranu. Rybár ich chytá. Koho chytí, ten je vyradený z hry. Vyradené deti si sadajú na vankúšiky.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- je možné zaradiť známu slovenskú ľudovú hru „Mám šatôčku, mám“, ktorá námetom priamo súvisí s celoročnou témou hudobno-pohybovej edukácie a je využiteľná v záverečnej koncertnej choreografii („Nedám ti vodu, kým mi neprinesieš od krajčírky šatku.“),
- alebo, ako už bolo e spomenuté, využiť tanček „Studnička“.

Ukončenie

Pochvala deťom za ich snahu a vymýšľanie. Potlesk na záver hodiny.

„Ja mením vaše kamene na vankúšiky a vy si ich zabaľte do zajdičiek a vyberieme sa skratkou späť domov.“

Komentár

- Deti nevedeli identifikovať podľa hádanky, že ide o raka. Jedno dieťa vykričlo „ďateľ“. Prvotne mal byť deťom predložený identifikačný znak: chodí vzad.
- Hoci ide o skupinu veľmi kreatívnu, vedenú k tvorivosti od začiatku dochádzky do materskej školy, deti nevedeli pohybovo vyjadriť ryby. Čakali pomoc. Verbálne vedenie bolo nedostačujúce. Úloha prirážka na ich úroveň predstáv.

Tretia edukačná jednotka

Sliepočka bežala ku krajčírke a prosila:

„Krajčírka, krajčírka, dajže mi šatku pre studničku, studnička mi dá vodu pre môjho kohútika: leží on horeznak, dusí sa neborák.“

Krajčírka však odvetila: „Nedám ti šatku, kým mi neprinesieš od obuvníka črievičky.“

Téma: Krajčírka

Pomôcky: potrhané bábkine šatôčky, 2 m dlhé rôznofarebné stuhy, klavír.

Metodický postup

1. časť – prípravná: vzbudenie záujmu

„Pozrite sa, milé deti, čo sa stalo mojej bábike Dorotke. Dostala sa do zubov nášho psíka Bundášika. Ten sa chcel s ňou hrať a pozrite, ako to dopadlo – šatôčky má celé dotrhané. Dorotka je teraz veľmi smutná, boli to jej obľúbené šatky. Musím ísť teraz ku krajčírke, aby jej tie šatôčky zašila. Pôjdete so mnou? Cestou na môžeme porozprávať o tom, čo taká krajčírka robí.“

Pohybová improvizácia: strihanie (prstami, pažami, nohami), navliekanie nite do uška ihly, zaväzovanie uzla, šitie, žehlenie a pod.

Dychové cvičenie: *Žehlička naparovačka*

„Teraz sa zahráme na žehličku, ktorú krajčírka Evka potrebuje nevyhnutne k svojej práci.“

Pravidlo: „Poviem ŽEHLIČKA ŽEHLÍ: ssss. Na slovo ŽEHLIČKA sa nadýchnete nosom, na slovo ŽEHLÍ podržíte vzduch v nose a potom ho začnete vydychovať ústami na hlásku ssss. Nie je dôležité, aby nám žehlička silno syčala. Dôležité je, aby vydržala naparovať, teda syčať čo najdlhšie. Rovno sa postavte, pravú ruku si dajte na bránicu. Keď sa budete nadychovať, nesmú sa vám zodvihnúť plecia. Keď sa budete nadychovať, tam, kde máte dlaň, sa vám vytvorí jamka, ktorá sa opäť naplní bruškom, keď budete vydychovať. Komu sa minie vzduch, urobí drep“ (ukážka).

„A keďže žehlička keď naparuje, nestojí na mieste, ale žehlí, budeme sa aj my pri syčaní pohybovať ako keby po látke. Platia všetky predošlé pravidlá.“

„Pri svojej práci krajčírka používa určité nástroje, vymenujte ich.“

Deti vymenúvajú. Učiteľka vyberie zostavu:

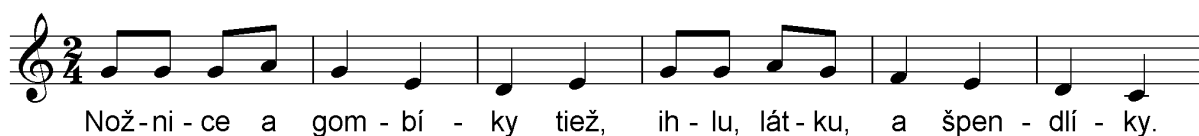
Nožnice a gombíky tiež, ihlu, látku a špendlíky.

Deti vytlieskávajú jednotlivé slová v takomto module:

- slovo vyslovia,
- vytlieska ho jeden,
- vytlieska ho celá skupina.

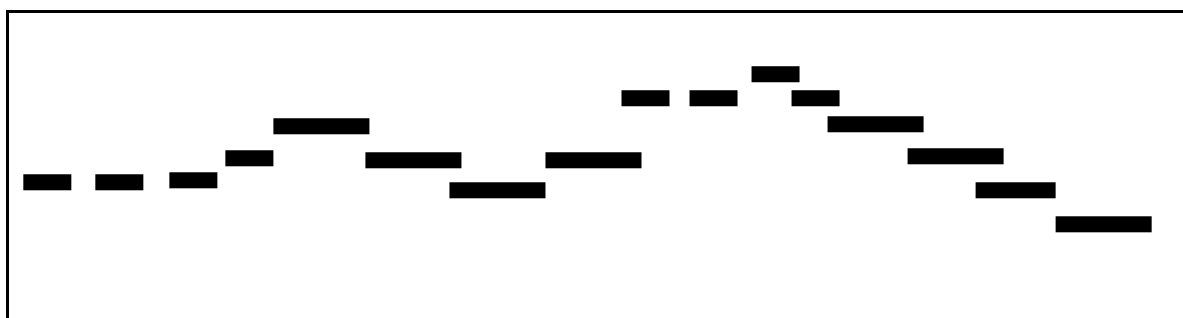
„Krajčírka Evka, aby jej práca išla ľahšie od ruky, aby jej nebolo smutno a aby sa jej darilo, si zvykne spievať. A tak si spieva o svojich najbližších kamarátoch a pomocníkoch, ktorých sme pred chvíľou spomínali.“

Učiteľka zaspieva s klavírnym sprievodom:

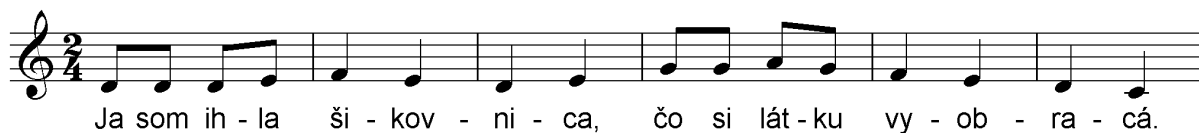

- deti sa pripájajú formou ozveny: učiteľka zahrá a zaspieva prvé tri takty – deti zopakujú, potom zvyšné tri takty – deti zopakujú,
- spoločný spev celého motívu,
- spev jednotlivých „krajčírok“ sprevádzaný dramatizujúcim pohybom znázorňujúcim šitie ihlou.
„Ihla si však niekedy robí, čo chce, a vyšíva si vlastnú pesničku.“

Intonačné cvičenie:

Ten istý text, rovnaký postup so zrkovou kontrolou klesajúcich a stúpajúcich stehov, aby si deti uvedomovali totožnosť spievaného, hraného a zápisu.

„To sa však krajčírke Evke nepáči, a tak sa napokon dohodnú, že nebudú spievať slová, ale že melódiu si nechajú aj tú, ktorú vymyslela Evka, aj tú, ktorú vyšila ihla.“

- najprv zahrá a zaspieva učiteľka,
- zaspievajú deti.

2. časť – hlavná

„Už nám je tu ale dlho len tak sa pozerat', ako krajčírka Evka šije. Poďme si aj my niečo ušiť. Zahráme sa hru *Na ihlu, niť, uzol a látku*.“

Deti podľa inštrukcií učiteľky urobia kruh – látku, učiteľka vyberie dieťa, ktoré bude ihlou, druhé v poradí bude niťou a tretie uzlom.

- Deti opäť spievajú známy motív krajčírky a ihly a tri vybrané deti sa majú v tempe spievanej piesne pohybovať vo vnútri kruhu i pomedzi stojace za ruky držiace sa deti.

Malá krajčírka

Mierne

Slová: Josef Sládek / Hudba: Štefan Kantor

1. Ši - jem, ši - jem plát - no bie - le pre bá - bi - ku
na ko - še - le, čo ne - vyj - de na ko -
šiel' - ku, dob - ré bu - de na pos - tiel' - ku.

2. Pozošívam všetky kúsky na periny, na podušky,
/: no vždy ešte zostať musí na utierky, na obrusy.:/

3. Starostí mám plnú hlavu, šiť bábike na výbavu.
/: Lastovička chvostom strihá, ihla sa mi len tak mihá:/

- Výmena v úlohách ihly, nite a uzla. K melódii deti pridávajú aj text ďalších slôh.
- Opäť výmena v úlohách, spev s textom + chôdza po kruhu.
- Zrýchľovanie tempa – sťaženie úlohy na zachovanie celistvosti pohybujúcej sa trojice.
- Bez spevu, hrá len klavír – veľmi rýchle tempo, deti chodia v rytme po kruhu. Ihla, niť a uzol sa nesmú roztrhnúť.
- Učiteľka rozdá deťom z košíka jednotlivo stočené rôznofarebné stuhy. Stále jedna dvojica má jednu stuhu. Deti stoja v kruhu. Jeden koniec stuhy drží jedno dieťa, druhý koniec drží druhé dieťa oproti nemu v kruhu stojace. Vytvorí sa tak akási sieť, pod ktorou sa majú pohybovať ihla, niť a uzol. Deti tvoriace sieť stoja počas spevu na mieste, pérojú v kolenách na každú dobu, pričom vzpažujú a pripažujú. Zmena je stále na prvú dobu v každom štvrtom takte. Začínajú pripažením. V štvrtom takte vzpažujú atď. Hlavné pravidlo hry je stále kompaktný pohyb ihly, nite a uzla v tempe piesne.
- Ďalším variantom hry môže byť pohyb po kruhu so stuhami so zachovaným pripažovaním a vzpažovaním. Úloha je sťažovaná tým, že deti musia popri iných činnostiach v pohybe udržať tvar kruhu, čo je náročnejšie, keď sa nedržia za ruky. Rovnako je úloha náročnejšia aj pre trojicu pohybujúcu sa v kruhu a mimo neho pre sťaženie orientáciu v pohybujúcom sa útvere.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- hrací čas a počet opakovaní podľa únavy a záujmu detí,
- keď sa hra stáva komplikovanou a neprináša deťom zábavu, je potrebné ju ukončiť,
- venovať priestor hlavne osvojeniu si melódie, textu a základnému variantu pohybu. Rozvíjať sa ďalej dá v inej časti jednotky alebo na iných edukačných jednotkách.

„Niekdedy sa však stane, že sa nite použitia tak, ako sa to stalo teraz aj nám. Musíme to dať do poriadku, namotať ich trpezlivo na kľbko.“

Učiteľka zaspieva deťom pieseň *Hra na nite* a zároveň rozdá deťom aj druhú polovicu stúh z košíka.

Hra na nite

Slovenská ľudová

Ni - te, ni - te, ten - ké ni - te, do - ko - la sa na - ví - jaj - te!
A - ni sa mi ne - uz - li - te, a - ni sa mi ne - tr - haj - te!
A - ni sa mi ne - mo - taj - te, len sa pek - ne na - ví - jaj - te!

Najprv si deti vyskúšajú namotávanie stúh. Počas práce učiteľka upozorní deti na to, že stočená stuha vyzerá ako slimák. Opäť im zaspieva pieseň *Hra na nite*.

Deti sa pochyťajú za ruky do zástupu. Učiteľka vysvetlí deťom princíp zatáčania odtáčania radu počas piesne. Upozorní na to, že je dôležité, aby deti kráčali stále v rytme piesne, čo si aj na mieste vyskúšajú – spev a hra na klavíri.

Namotávanie a odmotávanie zástupu do a zo slimáka.

Obmeny:

Hru môžeme opäť variovať s použitím stúh. Každé dieťa si vezme stuhu a zloží ju na polovicu. V zástupe sa deti nebudú chytat' za ruky, ale za konce zloženej stuhy. Tak sa vytvorí dlhší zástup a hra je zaujímavejšia.

Ďalším spestrením hry je práca paží. Na pokyn učiteľky alebo v dohodnutých častiach piesne budú deti počas chôdze vzpažovať oboma rukami alebo len jednou, a tak stuhy vytvoria zaujímavý obraz.

Návrh choreografie

1.

Celá jedna strofa je zahraná na klavíri bez spevu.

Deti kráčajú v zástupe za sebou v držaní za stuhy za prvým vedúcim dieťaťom hadovito po miestnosti.

Náročnejší variant:

Deti sa voľne pohybujú po priestore a mávajú stuhami držanými uprostred ich dĺžky nad hlavami. Na signál (úder na triangel na prvú dobu v deviatom takte) sa začnú spájať do zástupu v držaní za stuhy. V stoji vyčkajú na začiatok druhej strofy.

2.

Deti spievajú spolu s klavírom a stoja na mieste/prvý textový variant (navíjajte).

1. a 2. takt: vzpažiť oboma rukami

3. a 4. takt: pripažiť

5. a 6 takt: vzpažiť pravou

7. a 8. takt : vzpažiť ľavou

9. a 10. takt: vzpažiť oboma rukami

11. takt: pripažiť

12. takt: drep

13. takt: stoj

3.

Celá jedna strofa zahraná na klavíri bez spevu – zatáčanie do slimáka.

4.

Deti spievajú spolu s klavírom a stoja na mieste zatočené v slimáčiku/druhý textový variant (odvíjajte).

Pohyb rovnaký ako v druhej strofe.

5.

Celá strofa zahraná na klavíri bez spevu.

Odtáčanie zo slimáka.

6.

Klavír a spev vo svižnejšom tempe.

Deti sa voľne pohybujú po priestore a mávajú stuhami nad hlavami.

9. –13. takt opakujú 2x. Prvýkrát spievajú *navíjajte*, druhýkrát *odvíjajte*. Na 13. takt drep.

7.

Celá strofa zahraná na klavíri bez spevu.

Deti odchádzajú zo scény stáčajúc stuchy.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- najdôležitejším predpokladom kvality estetickej úrovne tanca je, aby deti dodržiavali metrum chôdze. Pokiaľ toto nemajú osvojené a zautomatizované, paže nepripájame.

3. časť – záver

Pohybová improvizácia:

„Keď sú šatôčky pre bábiku ušité, Dorotka sa rada vyzvráta v zrkadle, aby videla, či jej pristanú a či je pekná. Zahrajme sa aj my na zrkadlo. Utvorte dvojice. Jeden z dvojice sa bude v zrkadle obzeráť, druhý bude zrkadlom a musí robiť všetko tak ako kamarát pred zrkadlom. Najprv si to ale vyskúšame v skutočnom zrkadle.“

Názov hry: *Zrkadielko, zrkadielko...*

Pedagogický cieľ: vedieť zrkadlovo napodobňovať, reagovať na zmeny pohybu partnera vlastným pohybom, rozvíjať tvorivosť detí.

Hrový cieľ: Napodobniť kamaráta, pohybovať sa takisto ako on.

Prostredie: kdekoľvek

Priebeh hry:

- deti vytvoria dvojice, postavia sa oproti sebe – jedno sa pozerá do zrkadla, druhé je zrkadlom,
- pohyby vymýšľa a mení, prvé dieťa napodobňuje druhé,
- vymenia si úlohy.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- sledovať správnosť stvárnenia,
- dbať, aby sa deti striedali v činnosti,

Uplatnenie schopností:

- pozornosť,
- opakovať po druhom.

Získanie kompetencií:

- vymýšľať pohyby v role prvého dieťaťa,
- uplatniť vlastnú fantáziu.

Hrací čas a počet opakovaní: jedno dieťa vykoná 6 – 7 pohybov, potom deti vymeníme.

Pedagogická intervencia:

- motivovať deti k stotožneniu sa s rolou toho, kto má nové šaty, parádi sa a teší sa im. Vedieť to výrazovo a pohybovo stvárniť,
- dbať, aby sa deti striedali, samozrejme podľa ich záujmu.

Ukončenie

Ocenenie snahy a kreativity všetkých detí. Potlesk na záver hodiny.

Hotové šatôčky nesieme domov Dorotke a cestou si spievame: „*Šijem, šijem...*“

Komentár

- Práca so stuhami sa ukázala ako náročná pre súbežné zvládnutie pohybu, hudby a spevu. Vhodné je, ak majú deti možnosť zoznámiť sa, experimentovať s týmto náčiním vopred.
- Problematickým sa ukázala aj výrazová identifikácia s osobou pred zrkadlom. Hru sme teda najprv dlhšie skúšali so slovným komentárom pred skutočným zrkadlom.

Štvrtá edukačná jednotka

Sliepočka bežala po vodu k obuvníkovi a prosila:

„Obuvník, obuvník, dajže mi črievičky pre krajčírku, krajčírka dá potom šatku pre studničku, studnička dá vodu pre môjho kohútika: leží on horeznak, dusí sa neborák.“

Obuvník však odvetil: „Nedám ti črievičky, kým mi neprinesieš od kravičky smotanú.“

Téma: Obuvník

Pomôcky: stoličky, drevené paličky, hříbik a kovová palička, klavír.

Metodický postup

1. časť – prípravná: vzbudenie záujmu

Deti sedia v tanečnej sále v polkruhu na stoličkách bez operadla. Učiteľka vchádza do tanečnej sály v prestrojení za remeselníka vo veľkej zástere a čapici a spieva:

„Ja som malý remeselník z tej Trenčianskej Lehoty. Moje meno sa začína na „o“ a končí sa na „k“.

Hádajte deti, kto som?“(obuvník).

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- obuvníkovi môžu predchádzať aj iné profesie,
- vhodné je, ak môžu deti pred týmto stretnutím pozorovať prácu obuvníka alebo opravára obuvi, keďže ide o profesie v dnešnej dobe už nie bežné.

Učiteľka porozpráva deťom o tom, čo zahŕňa obuvnícke remeslo, keďže s ním deti v bežnom živote už neprichádzajú do kontaktu. Jednotlivé pracovné úkony pohybovo približuje pomocou *Hry na obuvníka*:

Na obuvníka

Slovenská ľudová

Či si vi - del, jak o - buv - ník ko - žu vo - dou má - ča.
Ej, tak, brat - ku ej, tak tak, ko - žu vo - dou má - ča.

2. Či si videl, jak obuvník kožu natáhuje ...
3. Či si videl, jak obuvník topánočky šije...
4. Či si videl, jak obuvník klinčeky pribíja...
5. Či si videl, jak obuvník topánky cifruje...

„V obuvníckovej dielni je chladno, a tak si obuvník Samo ohreje dlane dychom.“

Dieťa sa nadýchne, podrží si dlane pred ústami a mätko nasadí výdych na slabiku *ha*, kým učiteľka po slabikách vyslovuje text: 1. kožu máča, 2. kožu natáhuje, 3. topánočky šije a pod. Potom si dlane pomädli. Opakuje sa 3- až 4-krát.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- dbať na to, aby deti uvoľnili dolnú čeľusť,
- viesť deti k tomu, aby počúvali svoj tón ako mäkký začiatok a rovnomerné plynutie.

„Stále mu je akosi chladno a práca obuvníka je veľmi namáhavá, a preto si musí obuvník zacvičiť.“
Krátka improvizovaná rozcvička. Každé dieťa predvedie jeden cvik so stoličkou, ostatní za ním niekoľkokrát zopakujú.

„Teraz si vyskúšame hlavné obuvnícke náradie – kladivo.“

Buch, buch, buch, buch na vráta,

kto mi kapce zapláta?

Zapláta ich obuvník,

ved' lepšie to nevie nik.

Deti riekanku zopakujú, najprv rozdelenú na dve časti, druhýkrát celú. Učiteľka deťom rozdá drevené paličky a vezme si rovnakú stoličku, ako majú deti. Sadne si na ňu roznožmo. Paličkou o sedadlo stoličky medzi stehnami deklamuje text riekanky:

Buch, buch, buch, buch na vrá - ta kto mi kap - ce zap - lá - ta?

Zap - lá - ta ich o - buv - ník, ved' lep - šie to ne - vie nik.

Učiteľka rozdelí deti na tri skupiny. Každéj skupine vysvetlí a prakticky zrealizuje rytmický model, ktorý bude hrať.

buch-buch-buch-buch

tak tak

o - buv - ník

Štvrtá skupina recituje a deklamuje text riekanky.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- nástroje pripájame postupne, nie súčasne,
- učiteľka môže udierať kovovou paličkou na prvú dobu každého taktu, aby pomohla orientovať sa deťom v metre riekanky,
- po výmene skupín môže jej úlohu nahradiť dieťa,
- ak sú deti v inštrumentálnej činnosti skúsené, môžeme pridať ešte tento náročnejší variant:

vrá - ta

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- v poslednom, náročnejšom variante je ako rytmický nástroj použitý rapkáč, inak nazývaný žaba.

2. časť – hlavná

„A teraz sa priučíme obuvníckemu remeslu.“

Návrat k hre *Na obuvníka*

- učiteľka deťom ešte raz zahrá na klavíri a zaspieva celú pieseň,
- učiteľka spieva pieseň po strofách, deti opakujú vypočuté,
- po zvládnutí textu a melódie učiteľka opíše deťom jednotlivé činnosti, o ktorých spievajú a ktoré budú znázorňovať. Zámerne ich nepredvádza.

Opis hry:

Pokračujeme s opätovným využívaním stoličiek. Deti na nich sedia. Prvú časť piesne iba spievajú. Na melódiu druhej časti piesne napodobňujú rôzne pracovné úkony obuvníka. Máčajú kožu vo vode, naťahujú ju na kolene, kreslia do vzduchu rôzne obrázky, čistia topánky. Hru opakujeme trikrát. Upozorníme deti na zaujímavé stvárnenia jednotlivých pracovných činností.

Opäť deti rozdelíme na dve skupiny: obuvníci a hudobníci.

Obuvníci opäť predvádzajú *Hru na obuvníkov* a hudobníci im k práci hrajú:

Drevené paličky: rytmický sprievod piesne v štvrt'ových hodnotách

Hríbik a kovová palička: zvolené dieťa vytvorí samo model inštrumentálneho rytmického sprievodu.

Metalofón: kovovým kladivkom a¹ – hrá predohru dva takty, potom každú prvú dobu v takte.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- • pre ľahšie osvojenie si hry na metalofóne prvýkrát pomáha učiteľka hrajúcemu dieťaťu hrou rovnakého tónu v rovnakom intervale na klavíri,
- • úlohy detí obmieňame.

Názov hry: *Módna prehliadka*

Pedagogický cieľ:

- vedieť sa pohybovať v priestore ako manekýnka,
- nebáť sa sólovo prezentovať pred skupinou,
- vedieť slovne opísať, aké topánky predvádzam,
- stimulovať tvorivosť.

Hrový cieľ: Predstaviť svoje topánky.

Prostredie: akékoľvek.

Priebeh hry:

- deti sedia oproti sebe v dvoch radoch, medzi radmi je asi 1 m široká ulička,
- znie hudba,
- počas hudby učiteľka vyzýva deti po jednom, aby sa predviedli na predvádzacom móle v nových topánkach, ktoré si ako obuvníci ušili,
- deti sa majú pohybovať adekvátne obuvi, ktorú predvádzajú, a zároveň slovne opísať, aké sú ich topánky,
- všetky výstupy diváci odmenia potleskom.

Obmeny:

- dieťa len topánky predvádza a deti v hľadisku hádajú, aké sú to topánky, akú majú farbu, cifrovanie, podpätok a pod.,
- dieťa predvádza topánky, aké nosí najradšej,
- dieťa predvádza topánky, aké nosí najmenej rád,
- dieťa predvádza topánky, aké sa mu najviac páčia.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- dbať na to, aby deti mali radosť z hry,
- pri obmenách deťom jasne vysvetliť zmeny,
- posmeľovať utiahnuté a málo výrazne deti.

Uplatnenie schopností:

- tvorivo a abstraktne myslieť,
- transformovať sa do zvolenej pozície.

Získanie kompetencií:

- rozvoj slovnej zásoby,
- pocit radosti zo sólovej prezentácie,
- naučiť sa oceniť výkon a snahu každého zúčastneného spoluhráča.

Hrací čas a počet opakovaní: kým sa nevystriedajú všetky deti

Pedagogická intervencia: obsluha hudby, uvádzanie detí, slovná podpora

„Ale sme usedení z toho obuvníctva a módnej prehliadky, ale topánky sú hotové a aké krásne. Pôjdeme ich predať na jarmok!“

Deti si berú stoličky, na ktorých sedeli, na chrbát a presúvajú sa poskočným krokom v rytme predošlej melódie na jarmok. Učiteľka sa presúva s nimi, pričom im nosnú melódiu hrá na zobcovej flaute.

Na jarmoku sa deti rozdelia podľa vlastnej voľby do dvoch skupín – predávajúci a kupujúci. Nerozhodná skupina detí budú hudobníci a speváci, lebo aj to patrí k atmosfére jarmoku.

Predávajúci si za inštrukcií učiteľky rozložia stoličky „s tovarom“. Predávajúci sa rozhodnú, či budú mať tašky alebo košíky a koľko peňazí môžu minúť a hudobníci si rozdelia úlohy, kto bude spievať, kto bude hrať na ktorý nástroj a kto bude dirigovať (spev: *Hra na obuvníka* s už známym rytmickým a melodickým sprievodom). Učiteľka ešte v krátkom rozhovore pripomenie deťom atmosféru jarmoku (predávajúci sa prekrikujú a kupujúci sa dohadujú o cene). Deti môžu pripojiť svoje zážitky z jarmokov. Počas simulovaného jarmoku učiteľka chodí pomedzi skupiny a pomáha deťom rozohrať svoje úlohy. Jarmok ukončí bubnovaním na bubon:

„Na známosť sa všetkým dáva, že všetok tovar je popredaný, jarmok sa končí a ide sa domov!“

3. časť – záver

„A po dobrej robote a potom, ako sme všetko popredali a iným radosť urobili, môžeme si zatancovať obuvnícky, alebo inak povedané, ševcovský tanec.“

Učiteľka pridá šiestu strofu z *Hry na obuvníka*.

6. Či si videl, jak obuvník v topánkach tancuje...

Deti zopakujú.

Šikovní obuvník

Česká ľudová

Šil o - buv - ník šil to - pán - ky na no - žič - ky pa - ni An - ky.

Šil o - buv - ník šil to - pán - ky na no - žič - ky A - nič - ke.

Tla - čí ju pa - lec, os - tal tam kli - nec. Dá - me ho hned přeč! Dá - me ho hned přeč!

Návrh choreografie

Východiskové postavenie: deti sa držia vo dvojiciach za ruky. Dvojice sú rozostavené po obvode kruhu. Pri pohybe jedno dieťa ide vpred, druhé vzad.

1. – 8. takt: deti postupujú po obvode kruhu. Jeden krok pre jednu osminovú notu

8. – 10. takt: zastavia sa a kľaknú si na pravé koleno, dlane zovrú v päst', ľavú päst' položia na koleno a pravou na ňu udierajú

11. – 12. takt: vymenia si ruky

13. – 14. takt: namotávanie a vytáhovanie obuvníckej nite pred telom, na záver upažia, akoby ťahovali uzol

15. – 16. takt: ako v 13. – 14. takte, ale na záver vstanú.

Tanec sa opakuje ešte raz. Deti tancujú spolu v pároch.

Ukončenie

Pochvala všetkým za ich nápady a spoluprácu.

Záverečný potlesk.

Komentár

- Jedno dievčatko v improvizovanom záverečnom tanci uchopilo pätu pred sebou stojaceho chlapca a udieralo do nej päšťou, akoby chcelo zatĺcť vyčnievajúci klinec.
- Nádhernú atmosféru vytvorili deti hrou na jarmok. Neuveriteľne sa vžili do svojich úloh.
- Príveľa času zabralo vysvetľovanie častí, kde mali deti rytmizovať, preto prvá časť vyznela na hudobno-pohybovú činnosť dosť staticky.
- Hra *Na obuvníka* deti veľmi zaujala. Dožadovali sa ďalších opakovaní.

Piata edukačná jednotka

Sliepočka bežala po vodu ku kravičke a prosila:

„Kravička, kravička, dajže mi smotanu pre obuvníka, obuvník dá krajčírke črievičky, krajčírka dá potom šatku pre studničku, studnička dá vodu pre môjho kohútika: leží on horeznak, dusí sa neborák.“

Krava však odvetila: „Nedám ti smotanu, kým mi neprinesieš od lúky trávičku.“

Téma: Krava

Pomôcky: klavír, bubienok, farebné stužky

Metodický potup

1. časť – prípravná: vzbudenie záujmu

Maškrtná je naša krava.

Prestala jej chutiť tráva.

Všetky kvety navôkol spásla,

možno budú voňať z masla.

„Porozprávam vám dnes, milé deti, príbeh o jednej milej rodinke. Je to zvieracia rodinka. Tú rodinku tvoria mamička kravička, otec býček a dve teliatka.

Jeden deň teliatok Vladka a Katky je veľmi podobný dňu akéhokoľvek škôlkara. Ja vám porozprávam, čo po celý deň robia, a vy mi poviete, či je to naozaj tak. Cestou do materskej školy si veselo pospevujú a čochvíľa sa k nim pripoja aj iné zvieratá a takto si spoločne krátia čas.“

Aká je rozprávka

Text a hudba: Filip Rusnák

1. A - ká je roz - práv - ka pre te - liat - ko?

A - ká je roz - práv - ka pre te - liat - ko?

Mu - mu - mu - mu - mu - mu - mú, mu - mu - mu - mu - mu - mu - mú,

ta - ká je roz - oráv - ka pre te - liat - ko.

Priebeh hry:

- učiteľka zaspieva prvé štyri takty,
- ďalšie štyri takty zaspievajú všetky deti, pričom učiteľka dohodnutým gestom alebo dotykom poverí v pokračovaní v piesni jedno dieťa,
- vybrané dieťa zaspieva posledných osem taktov piesne,
- následne ich zopakuje celá skupina,
- v pokračovaní deti vymýšľajú vlastné zvieratká a preberajú vedenie skupiny aj za učiteľku v prvých štyroch taktach, napr.:

Aká je rozprávka pre prasiatko, kvi-vi-kvi ... Taká je rozprávka pre prasiatko.

pre kuriatko, pí-pí-pí-pí...

pre jahniatko, mi-mi-mi mi...

Obmeny:

- Keďže ide o pochodovú pieseň, po osvojení si melódie môžu deti veselo pochodovať po obvode miestnosti a časť onomatopojí napodobňovať pohybom, aktuálne spievajú zvieraciu verziu.

2. časť – hlavná

„Keď zvieratka príde do škôlky, tam je už veselo. Všetci sa pekne hrajú a pani učiteľka im vymyslí spoločnú spevácku rodinnú hru.“

Názov hry: *Spieva celá rodina*

Priebeh hry:

- učiteľka rozdelí detí na menšie skupinky,
- deti vymýšľajú priezvisko rodiny, napr. pre kohúta a sliepku Zrnzobci a pod.,
- na zaklopanie na dvere (zvuk bubienka) a výzvu „kto v domčeku býva?“ má dieťa obývajúcce daný domček vydávať zvuk zvierat'a, ktoré si vybralo, a zároveň imituje hrubý hlas otca rodiny, tenší mamkin hlas a najtenšie hlasy detí,
- ostatné deti hádajú, aká rodinka v domčeku býva a z koľkých, ktorých a akých členov sa skladá,
- deti sa pohybujú v priestore medzi jednotlivými hádankami,
- deti môžu ďalej vyjadrovať náladu v rodine : spavú, hádavú, veselú, rozospievanú a pod.,
- hra pokračuje tak, že deti rozdelené v skupinách na zvieratka, ktoré si zvolili, sa prihlásili na súťaž v speve. Jednotlivé skupinky sa musia dohodnúť, akú pieseň budú spievať. Nesmú však použiť slová piesne, ale len onomatopoeje toho zvierat'a, ktoré predstavujú. Napr. psíky odhávajú celú pieseň *Prší, prší*, pričom diváci musia hádať, akú pieseň spievali – havkali. Súčasťou rodinnej prezentácie je aj adekvátny pohyb k piesni.

Učiteľka vystupuje v role moderátora a robí medzi súťažiacimi džingle.

Pedagogický cieľ:

- vedieť imitovať zvuky zvierat v rôznej tónovej výške,
- cvičiť perцепčno-analytické schopnosti,
- stimulovať tvorivosť a nebojnosť detí v individuálnom prejave.

„A keďže súťaž tak dobre dopadla, na dvore je veselo, a preto si všetci zatancujú.“

Beci, beci

Slovenská ľudová

Be -ci, be - ci, bú, z past- vy už i - dú. Čo to a - le
Be - ci, be - ci, bú, jed - na za dru - hú. Jed - na ne - sie
bu - čí, že sa tol - ko mra - čí dnes - ka k ve če - ru.
mlieč - ko, dru - há te - lia - te - čko, tre - tia smo - ta - nu.

Priebeh hry:

- učiteľka deťom vysvetlí pravidlá tanca, pričom ostávajú v skupinkách podľa predošlého modelu zvieracích rodiniek,
- deti sa pohybujú v zástupoch prenášaním váhy tela z jednej nohy na druhú postupným posunom vpred, držiac sa podľa aktuálneho pokynu učiteľky za plecia, za pás, za nohy, za ruky na pieseň *Beci, beci*,
- deti spievajú buď pôvodný text alebo melódiu, spievajú na učiteľkou určenú solmizačnú slabiku. Ak napríklad povie *kačka*, deti použijú slabiku *kač*,
- učiteľka určí zmenu v držaní alebo v speve stále po skončení strofy,
- zástup, ktorý sa roztrhne, odtancuje nasledujúce kolo sám.

Obmeny:

- zmeny krokových variácií, napr. vzad,
- zmeny v tempe piesne.

3. časť – záver

„Keď sa vracajú domov, už sa zmráka, a preto sa musia dobre orientovať medzi domčekmi.“

Názov hry: *Na domčeky, na chlieviky*

Pedagogický cieľ:

- viesť deti k správnej orientácii,
- rozvíjať ich pozornosť,
- rozvíjať kooperáciu medzi deťmi,
- rozvíjať detskú vizuálnu pamäť, sluchový vnem, pohotovú reakciu,
- stimulovať tvorivosť.

Hrový cieľ: Dostať sa čo najskôr na určené miesto.

Prostredie: interiér

Pomôcky: farebné stužky

Priebeh hry:

- deti sa voľne pohybujú po celom priestore na hudobný sprievod *Beci, beci, bú* spôsobom, aký bol určený pri tejto hre,
- učiteľka hrá na klavíri pieseň k uvedenej hre, kedykoľvek prestane hrať a zamáva nad hlavou stužkou (zelenou, červenou, modrou alebo bielou), deti – teliatka sa musia dostať do určeného domčeka,
- v rohoch miestnosti sú zaviazané rovnaké stužky, v každom rohu iná,

- dvojica, ktorá sa pomýli, vypadáva z hry,
- prvého v dvojici pravidelne meníme.

Obmeny:

- môžeme určovať spôsob pohybu vo fáze medzi určovaním farby chlievika, napr. pasú sa, spia, tancujú, hrajú sa, naháňajú sa a pod.,
- optické znamenie zmeníme za zvukové.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- deti sa musia pohybovať v priestore podľa rytmu piesne,
- pri obmenách deťom jasne vysvetliť zmeny,
- dôrazne upozorniť na pravidlo bezpečného pohybu v priestore.

Uplatnenie schopností:

- orientovať sa v priestore,
- zaradiť sa na určené miesto,
- spolupracovať s kamarátom vo dvojici.

Získanie kompetencií:

- pohotovo reagovať na signál,
- orientovať sa v priestore,
- dosiahnuť vytýčený cieľ.

Hrací čas a počet opakovaní: podľa schopností a záujmu detí

Pedagogická intervencia: hra na klavíri, zadanie signálu, vysvetlenie nejasností

Ukončenie

Ocenenie snahy a kreativity všetkých detí. Potlesk na záver hodiny.

Komentár

- Deti veľmi zaujala pesnička *Aká je rozprávka*. Tvorivo sa zapojili do vymýšľania nových zvieratiek a onomatopojí.
- Jeden chlapec napodobňoval, ležiac na zemi, lenivú kravičku s veľmi dobrým výrazom a pohybovým prevedením. Ostatní chlapci sa k nemu s radosťou pridali a mali z toho zábavu.
- Ďalším originálnym nápadom bol pohyb v podpore kľačmo, pričom dievčatko pohybovalo zadnou časťou tela vpravo a vľavo. Deťom sa to veľmi páčilo a smiali sa.

Šiesta edukačná jednotka

Sliepočka bežala k lúke a prosila:

„Lúčka, lúčka, dajže mi trávičku pre kravičku, kravička dá smotanu pre obuvníka, obuvník dá krajčírke črievičky, krajčírka dá potom šatku pre studničku, studnička dá vodu pre môjho kohútika: leží on horeznak, dusí sa neborák.“

Lúka však odvetila: „Nedám ti smotanu, kým mi nedáš z neba rosu.“

Téma: Lúka

Pomôcky: klavír, hárok novinového papiera, rôzne druhy papierov: preklepový, alobal, celofán a pod., bubienok, palička

Metodický postup

1. časť – prípravná: vzbudenie záujmu

Spoločný spev piesne *Trávička* (pozri nižšie).

Deti sedia v kruhu na koberci. Učiteľka vedie rozhovor s deťmi na tému: aká je tráva, ako vonia tráva, aký úžitok máme z trávy, čo všetko môžeme v trávě robiť.

Deti sa najprv vyjadrujú slovne.

Už sme dlho na lavičke,

pod'me behať po trávičke,

kotúľať sa, duby váľať. Nepostávať! Nezaháľať! (Šimková, 1989, s. 165)

Na poslednú otázku pohybom predvádzajú, čo všetko sa dá v trávě robiť: behať, váľať sa, trhať kvietky, ovoniavať ich, pásať zajačika, fúkať do odkvitnutých púpav, hrabať seno a nosiť ho kôpok, kosiť...

Ukáž nám, čo vieš

Slová, hudba: Alojz Čobej

1. Hra - jú sa det - ti na trá - ve, skú - ša - jú stoj - ky na hla - ve.

tl.
pl.
E - den, be - den, be - li. ak si chla - pec sme - lý, u - káž nám, čo vieš,

e - den, be - den, be - le, ak si diev - ča sme - lé, pri - daj sa knám tiež!

2. Hrajú sa deti na piesku, kto skúsi prejsť cez preliezku.

Eden beden, beli...

3. Hrajú sa deti po chvíli na malý krdlík motýlí.

Eden, beden, beli...

4. Hrajú sa deti na dvore, ako sa stojí v pozore.

Eden, beden, beli...

Návrh choreografie

1 – 4. takt prvej strofy: poskočný krok voľne v priestore

5. – 10. takt prvej strofy: stoj čelom k zrkadlám tanečnej sály, tleskanie a plieskanie podľa notového zápisu

1. – 4. takt druhej strofy: cval bokom vo dvojiciach s prekríženými rukami pred telom

5. – 10. takt druhej strofy: stoj čelom k zrkadlám tanečnej sály, striedavé udieranie dlaňami o zem

1 – 4. takt tretej strofy: napodobňovanie motýlieho letu

5. – 10. takt tretej strofy: stoj čelom k zrkadlám tanečnej sály, tleskanie a plieskanie podľa notového zápisu

Trávička

Česká ľudová

Trá-vič-ka ze-le-ná to je mo-je po-te-še-nie, trá-vič-ka ze-le-ná to je mo-ja pe-ri-na
Keď si zmys - lím do nej sad - nem, keď si zmys - lím do nej ľah - nem
Trá - vič - ka ze - le - ná, to je mo - ja pe - ri - na.

Návrh choreografie

Dvojice detí sa prechádzajú voľne po miestnosti. Učiteľka ich upozorní, že sa pri prechádzaní musia vzájomne vyhýbať, aby do seba nevrážali. Dvojice idú vpred voľne v priestore, spojenými rukami voľne kývajú, na novu frázu reagujú zmenou smeru. Podajú si krajné voľné ruky, pustia spojené, tým sa pretočia na druhú stranu a pokračujú v chôdzi opačným smerom.

„V tráve žije množstvo malých chrobáčikov. Medzi nimi aj mravce. Teraz vám prezradím, ako funguje mravčia pošta.“

Názov hry: *Mravčia pošta*

Pedagogický cieľ:

- vedieť zopakovať rytmický model,
- pohotovo reagovať na hmatový podnet,
- spájať inštrumentálnu činnosť s vokálnou činnosťou,
- stimulovať percepciu.

Hrový cieľ: presne zopakovať rytmický model

Prostredie: herňa, telocvičňa, dvor a pod.

Priebeh hry:

- učiteľka a deti sa držia v kruhu za ruky (pravá dlaň je položená zdola, na nej je položená ľavá dlaň suseda),
- spievajú pieseň *Trávička* niekoľkokrát za sebou,

- počas spevu začne učiteľ pravou rukou tleskať o ľavú dlaň dieťaťa nejakú rytmickú hodnotu, prípadne jednoduchý rytmický model,
- dieťa ho podá tým istým spôsobom ďalšiemu kamarátovi, až kým netlieskajú všetci žiaci,
- učiteľka rytmický model mení.

3. časť – záver

„A keď sme sa už hrali dnes s novinovým papierom a tráva je taká tichá kamarátka, tak si teraz vezmeme rôzne druhy papiera (alobal, preklepový, baliaci, celofánový a pod.) a vašou úlohou bude vytvoriť papierový orchester.“

Deti sa s papierom hrajú, krčia, trhajú, fúkajú doň, šuštia, voľne s ním manipulujú a súčasne vydávajú zvuky. Improvizácia na hudobnú tému *Trávička*.

„Keď pôjdeme spoločne von, tak vám ukážem, ako sa dá na steblo trávy hrať.“

Ukončenie

Ocenenie snahy a kreativity všetkých detí. Potlesk na záver hodiny.

Komentár

- Motivačnú časť odporúčame robiť v exteriéri.
- Štyri takty piesne *Ukáž, čo vieš* sú málo na to, aby tam málo skúsené deti dokázali urobiť cval bokom vo dvojiciach v prekríženom držaní pred telom.
- Záverečná improvizácia s papierom nepriniesla želaný výsledok, deti sa s papierom hrali a nesústredovali sa na to, aby zvuky papiera boli kompatibilné s metrom alebo rytmom piesne.

Siedma edukačná jednotka

Sliepočka začala prosiť:

„Nebíčko, nebíčko, dajže rosu pre lúku, tá dá potom trávičku pre kravičku, kravička dá smotanu pre obuvníka, obuvník dá krajčírke črievičky, krajčírka dá potom šatku pre studničku, studnička dá vodu pre môjho kohútika: leží on na poli, umrie mi bez vody.“

Zlutovalo sa nebo nad kohútikom a spustilo rosu na lúku, lúka dala trávičku pre kravičku, krava dala smotanu pre obuvníka, obuvník dal črievičky pre krajčírku, krajčírka dala šatku pre studničku a studnička dala sliepočke vodu pre kohútika.

Téma: Nebo

Pomôcky: polyetylénové fľaše naplnené vodou, dve lopty – žltá a modrá

Metodický postup

1. časť – prípravná: vzbudenie záujmu

„Nebo Nebíčko je parádový pán, ktorý si často prezlieka svoje sako. Keď má na ňom kvapky, tak prší, keď má na ňom veterné haky-baky, tak fúka vietor, keď má sako povyšované lesklými žltými flitrami, tak je deň krásny, slnečný. Na nočnom oblečení si pán Nebíčko dá obzvlášť záležať. Oblečie si slávnostný čierny frak povyšovaný zlatou niťou jagavých hviezdíčiek. A keby ste ho videli v zime... Oblečený má síce starý šedý kožuch, ale keď sa pomrví, vypadávajú mu z neho čipkované biele vločky.

Predstavte si deti, že by sme mohli nahliadnuť do šatníka tohto pána elegána a vyskúšať si tieto nádherné modely.“

Pohybová improvizácia – deti predvádzajú šaty, ostatní hádajú, o aké počasie ide – módna prehliadka.

Ale to zďaleka nie je všetko. Pán Nebíčko si vymýšľa neustále nové vzory na látky. Iste to poznáte. Keď ležíte v tráve a dívate sa na oblohu, biele mračná sa neustále menia. Skúsme si to predstaviť. Lahňime si do trávy, zatvoríme si oči a predstavme si, aké tvary by sme my Nebíčkovci vymysleli.“

Deti chvíľu ležia na tráve, počúvajú relaxačnú hudbu a vymýšľajú. Na vyzvanie si posadajú a učiteľka ich rad radom vyvoláva, aby fixkou na zrkadlo obrysom nakreslili, aký vzor vymysleli. Ostatné deti hádajú, čo vzor predstavuje. Následne slovo vytlieskajú. Napr. vyvolané dieťa nakreslí napr. kolobežku – deti ho vytlieskajú.

„Keď ho vymýšľanie vzorov omrzí, jednoducho ich sfúkne z modrej látky.“

Učiteľka si vezme handru a detské výtvyry zotrie, následne fixkou na zrkadlo nakreslí najprv obláčik, ktorý znamená nádych, a potom naprieč celým zrkadlom v sále kreslí dlhú čiaru, ktorá znamená výdych.

„Táto hra sa mu veľmi zapáčila, a tak si skúša rôzne výdychy. Krátke a rýchle, pomalé s pozvoľným vypúšťaním vzduchu aj taký, keď súčasne vyslovuje rôzne slabiky – fi, hú a pod.“

Deti postupne pridávajú k výdychovej fáze aj pohyb po priestore: vzduch letí s vetrom opreteký.

2. časť – hlavná

„Najobľúbenejšou zábavkou pána Nebíčka je však voda, dážď, čvachtanie sa v mlákach a po daždi dúha...“

Klope, klope dáždik na zelený dáždnik.

Klope, klope prstíkom, kto je pod tým dáždnikom?

To som ja, Marienka, mokne mi sukienka.

Ja ťa nechcem, dáždiček, ja chcem neba kúštiček.

Krátky rozhovor s deťmi o daždi, jeho stupňoch, formách a prejavoch. O tom, či deti majú rady dážď alebo nie.

S použitím relaxačnej hudby sa učiteľka s deťmi zahrá na improvizovaný výlet, počas ktorého príde náhla teplá, letná búrka.

„Teraz sme sa, deti, skryli pred búdkou do skladu a pozrite sa, čo je tu okolo: prázdne fľaše, fľaše naplnené vodou do polovice i plné. Podme si skrátit' chvíľu hrou na fľaše a s fľašami.“

Deti na základe učiteľkinej inštrukcie i vlastnou tvorivosťou vyrábajú dažďové zvuky s polyetylénovými fľašami:

- prelievajú vodu do polovice naplnených a zatvorených fliaš od vrchnáka ku dnu: voda v odkvapoch,
- udierajú fľašami o podlahu: hrmí,
- zohnutými ukazovákmi klopajú na telo fľaše prázdnej, naplnenej, do polovice naplnenej, pričom porovnávajú zmenu zvuku: dážď, kvapky padajú na rozličné povrchy,
- krčia polyetylénovú fľašu: blesky,
- fúkajú do hrdiel rôzne naplnených fliaš: vietor rozfúkava vodu v mlákach a pod.

Kvapôčky

Česká ľudová

Návrh choreografie

Učiteľka deti rozdelí na dve rovnaké skupiny. Postavia sa v dvoch radoch čelom oproti sebe a vytvoria tak uličku. Na jej začiatku stojí dvojica detí. Obe deti na „ŕapity, ŕap“ prebehnú uličkou, na jej konci zadupú a zaradia sa do jej bočných radov na jednu i druhú stranu.

Deti stojace v radoch majú rytmické nástroje a sprevádzajú spev a pohyb hrou na nich. Rad vpravo hrá na drevených paličkách a rad vľavo hrá na prstových činelkách a kastanetách.

Daž - do - vé kva - pôč - ky, dos - ta - li no - žič - ky

- rady s nástrojmi vymeníme,
- keď si deti už hru na nástrojoch v zapísanej štruktúre osvojili, na pochopenie prvej ťažkej doby v trojštvrťovom takte pridáme k inštrumentálnej hre ešte aj pohyb.

Deti vyplnia podrepom v kolenách časti v notovom zázname vyznačené štvrt'ovou pomlčkou.

Obmeny:

Kulháňková v publikácii *Písničky a ríkadla s tancem* odporúča nasledujúcu obmenu:

- 1.strofu bežia deti uličkou, na druhú strofu na protiľahlé miesta, zadupú na mieste a zas bežia späť. Opäť zadupú.
- deti stoja v štyroch radoch, na stranách štvorca:
 - vymenia si miesta párne strany a zadupú,
 - vrátia sa na svoje miesta a opäť zadupú,
 - to isté nepárne strany.
- vytlieska ho celá skupina (2006, s.110).

3. časť – záver

Pohybová hra: *Na mrázik a slniečko*

Pedagogický cieľ: vedieť reagovať na zmeny pohybom, rozvíjať tvorivosť detí

Hrový cieľ: „Zamrznúť“ v takej pohybovej pozícii, v akej dostalo dieťa signál na zmenu.

Priebeh hry:

- učiteľka vyberie spomedzi detí dve: jedno bude predstavovať mrázik a druhé slniečko,
- mrázik používa ako svoj nástroj modrú loptu a slniečko žltú,

- deti sa za zvukov hudby voľne pohybujú po priestore, predstavujú počasie: vánok, slniečko, búrku ...,
- deti, ktorých sa mrázik dotkne modrou loptou, musia „zamrznúť“ v takej pozícii – stať sa sochou, v akej mrázik zastavil ich pohyb,
- vyslobodiť ich môže slniečko dotykom žltej lopty.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- sledovať angažovanosť detí a pohybové stvárnenie počasia,
- striedať deti v úlohách mrázika a slniečka.

Uplatnenie schopností:

- šikovnosť,
- tvorivosť.

Získanie kompetencií:

- vymýšľať pohyby,
- uplatniť vlastnú fantáziu.

Metodické pokyny a praktické odporúčania:

- sledovať tvorivú angažovanosť detí a pohybové stvárnenie počasia,
- pre pestrosť hry meniť tematiku pohybu: napr. jednotná téma pre všetkých.

Pedagogická intervencia:

- striedať deti v úlohách mrázika a slniečka

„Verte, že to pán Nebíčko nemá ľahké, mať pod palcom celú oblohu a všetky druhy počasia. Ale keď je už poriadne unavený, tak ho vždy poteší, že sa môže prezliecť do nových šiat. Tentokrát po takom náročnom a na zmeny počasia bohatom dni si oblieka slávnostný čierny frak povyšivávaný zlatou niťou jagavých hviezdíčiek a na krajinu sadá noc.“

Relaxácia v ľahu na chrbte.

Ukončenie

Ocenenie snahy a kreativity všetkých detí. Potlesk na záver hodiny.

Komentár

- Náviku trojštvrťového taktu je potrebné venovať podstatne väčší priestor ako 1 – 3 edukačné jednotky, pričom najprv treba klásť dôraz na to, aby deti cítili a vedeli pohybom vyjadriť prvú ťažkú dobu.

- Priskoré zaradenie spevu, rytmických nástrojov a pohybu dezorientovalo deti a sťažilo pochopenie valčíkového rytmu.
- Experimentovanie s fľašami deti fascinovalo a s takým obyčajným materiálom naložili veľmi tvorivo.
- Pri hre *Na mrázik a slniečko* sa chlapci chceli hlavne vyhnúť mráziku a nezameriavali sa na pohyb a podstatu hry.

Tvorba scénickej prezentácie

Zásady

- do choreografie zaraďovať len materiál deťmi osvojený a zvládnutý,
- vyberať také časti edukačných jednotiek, ktoré sa aj deťom najviac páčili, lebo len tak ich dokážu výrazovo najlepšie vyjadriť a budú k výkonu lepšie motivované,
- dbať na to, aby bolo dielo obsahovo kompaktné v zmysle zvolenej témy,
- zvoliť si jeden nosný prvok, ktorý sa v choreografii objaví viackrát,
- dbať na výtvarnú stránku celej prezentácie (oblečenie detí, vhodnosť rekvizít a pod.),
- nebáť sa experimentovať,
- vždy obsah diela prepájať s reálnou situáciou, aby výstupy nevyzneli nelogicky,
- zvoliť hudobný sprievod, ktorý by prejav detí podporil, nie zneistil,
- dbať na kultúru spevu v súvislosti s pohybom (zadýchavanie sa a pod.),
- poskytnúť deťom viacero možností zoznámiť sa so scénou, aby na nej pôsobili uvoľnene a prirodzene,
- mať na mysli, že akokoľvek dobre pedagóg vystúpenie pripraví, chyby sa určite vyskytnú. Deti majú na ne právo a zväčša si ich všimne len sám autor.

ZÁVER

Program stimulácie tvorivosti detí predškolského veku v hudobno-pohybových a tanečných hrách prezentovaný v tejto publikácii je len rámcovým náčrtom toho, ako by mohla vyzerat' mimoškolská činnosť v predškolskom prostredí v oblasti hudobno-pohybovej a tanečnej.

Najdôležitejším a prvotným predpokladom na rozvoj tvorivosti detí je ich vnútorná motivácia k činnosti tvorby, preto je uvedený program úzko viazaný na detský svet a na poznatkový systém dieťaťa. Stavia na angažovanosti dieťaťa v procese výučby.

Mestské deti na rozdiel od detí vidieckych sú v mnohom ochudobnené o poznanie a osobný kontakt s domácimi zvieratami, remeslami, prírodou a pod. Práve tieto motívy boli v programe bohato využívané. Viackrát v tejto práci zdôrazňujeme, že je nevyhnutné, aby sa deti dôverne oboznámili s témou, ktorú majú stvárňovať. V hre *Na obuvníka* túto možnosť nemali. Boli neisté, čakali na učiteľkinu náповeď. Viac-menej opakovali pohyby, ktoré sme im predvádzali, hoci aj so slovným opisom.

Po návšteve opravovne obuvi bol ich prístup k tejto výzve diametrálne odlišný. Do pohybu pretavili to, čo tam videli a zažili, a to ozaj mnohotvárne, tvorivo a pestro.

Materská škola, v ktorej mimoškolský útvar pôsobí, koncipuje plánovanie výchovno-vzdelávacieho procesu na báze kurikulárnych tematických projektov. V súvislosti s uvedeným sa ukázalo, ako optimálne pripravovať jednotlivé edukačné jednotky v rámci krúžku hudobno-pohybovej výchovy v úzkej tematickej previazanosti s kurikulárnou témou týždňa.

Súbor, v ktorom bol program overovaný, nevyberá do svojich radov deti na základe overovania ich talentu na danú činnosť. Snaží sa zúročiť a podporiť aspiráciu detí k tejto činnosti a radosť z nej. Hoci je to myšlienka prosociálna, na prácu pedagóga kladie zvýšené nároky. V rámci jednej edukačnej jednotky je potrebné aplikovať viacero prístupov v zmysle aktuálnych hudobno-pohybových schopností jednotlivých detí tak, aby mali možnosť rozvoja všetky deti. Pre deti s nižšími hudobno-pohybovými schopnosťami môže byť detský vzor rovesníka viac stimulujúcim ako prístup samotnej učiteľky. Na druhej strane nadané deti by mali mať možnosť neustále aktualizovať novú zónu hudobného a tvorivého rozvoja.

Program stimulácie tvorivosti detí predškolského veku v hudobno-pohybových a tanečných hrách nůka skutočne len výsek možností, aké ponůka zvolená téma, pričom sa nefixuje na striktný metodický postup, aký si hudobno-pohybové činnosti vyžadujú. Zamierava sa prevažne na tvorivostnú dimenziu práce v spomínanom krúžku.

Pri používaní tohto programu je preto nevyhnutné mať na mysli, že hudobno-pohybovým a tanečným činnostiam musí predchádzať rozcvičenie dychové, artikulačné, vokálne, percepčné, rytmické alebo inštrumentálne a samozrejme rozohriatie tela s precvičením tých tanečných motívov, ktoré budú v rámci edukačnej jednotky použité.

Odporúčame všetkým pedagógom, ktorí sa oblasťou rozvoja hudobno-pohybovej tvorivosti zaoberajú, viesť si zásobník hier, metód, piesňového materiálu, motivačného materiálu, vlastných choreografií a skúseností. Len tak je možné utvoriť ozaj koncepčný prístup k danej problematike.

Tvorivosť je hodnota, pre ktorú sa oplatí obetovať všetok čas, lebo ak sa človek má stať tvorivým, musí sa vzdelávať ani nie preto, aby čosi vedel, ale aby správne konal. A to nie je vždy jednoduché. Vedomosti sú neviditeľné, ale len pre toho, kto ich nemá (Tuma, 1991, s. 11).

Zoznam bibliografických odkazov použitej literatúry

- BALCÁROVÁ, B. 2004. *Alfa didaktiky hudobnej výchovy*. 1. vydanie. Prešov : Súzvuk, 2004. 336 s. ISBN 80-89188-00-1.
- BARANOVÁ, E. 1997. *Hra a tvorivosť v hudobnovýchovnom procese*. 1. vydanie. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 1997. 81 s. ISBN 80-8055-025-5.
- BLAŽÍČKOVÁ, E. 2005. *Metodika a didaktika taneční výchovy*. 2. vydanie. Praha : Duncan centre, 2005. 63 s. ISBN 80-7290-166-4.
- BERDYCHOVÁ, J. 1978. *Tělesná výchova pro studující učitelství základní školy*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1978. 231 s.
- BERDYCHOVÁ, J., BĚLINOVÁ, L., BRTNÍKOVÁ, M. *Výchova dítěte předškolního věku*. Praha : Horizont, 1980. 90 s.
- DVOŘÁKOVÁ, H. *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte*. Praha : Portál, 2002. 137 s. ISBN 80-7178-693-4.
- ĎURIČ, L. eds. 1992. *Učiteľská psychológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1992. 374 s. ISBN 80-08-00433-9.
- FÜLÖPOVÁ, E. *Výchova k tvorivosti*. Bratislava : Nová práca, 2002. 132 s. ISBN 80-88929-82-2.
- FÜLÖPOVÁ, E., ZELINOVÁ, M. *Hry v materskej škole na rozvoj osobnosti dieťaťa*. Bratislava : Štátne pedagogické nakladateľstvo, 2003. 78 s. ISBN 80-10-00002-7.
- GUZIOVÁ, K. eds. 1999. *Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách*. Bratislava : MŠSR SR, 1999. 208 s. ISBN 80-967721-1-2.
- HLAVSA, J. 1986. *Psychologické metódy výchovy k tvorivosti*. 1. vydanie Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 189 s.
- HLAVSA, J., JURČOVÁ, M. 1978. *Psychologické metódy zisťovania tvorivosti*. Psychodiagnostické a didaktické testy. 1. vydanie. Bratislava, 1978. 263 s.
- CHUDÁ, B., PAVLOVIČOVÁ, M. 1993. *Pohybové hry detí ZŠ a MŠ*. Bratislava : Odkaz, 1993. 111 s. ISBN 80-851-19-1.
- JENČKOVÁ, E. 2002. *Hudba a pohyb*. 1. vydanie. Hradec Králové : Tandem, 2002. 320 s. ISBN 80-903115-7-1.
- KANTOR, Š. 1972. *Metodická príručka hudobnej výchovy pre 1. a 2.ročník ZDŠ*. Bratislava : Štátne pedagogické nakladateľstvo, 1972. 118 s.
- KODEJŠKA, M. 2002. *Integratívni hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2002. 76 s. ISBN 80-7290-080-3.

- KOPINOVÁ, L., TOMANOVÁ, V. 1983. *Metodická príručka na vyučovanie hudobnej výchovy pre I. ročník ZŠ*. Bratislava : Štátne pedagogické nakladateľstvo, 1983. 247 s.
- KOZLÍK, J. 1979. *Telesná výchova pre vychovávateľov*. Bratislava : Štátne pedagogické nakladateľstvo, 1979. 186 s.
- KULHÁNKOVÁ, E. 2006. *Taneční hry s písničkami*. Praha : Portál, 2006. 151 s. ISBN 80-7367-108-5.
- KULHÁNKOVÁ, E. 2006. *Písničky a ríkadla s tancem*. Praha : Portál, 2006. 143 s. ISBN 80-7178-655-1.
- KULHÁNKOVÁ, E. 2006. *Hudebně pohybová výchova*. Praha : Portál, 2006. 135 s. ISBN 80-7178-437-0.
- KURKOVÁ, L. 1987. *Tanec a hudba*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 191 s.
- KURKOVÁ, L. 1981. *Detská tvořivosť v hudbě a pohybu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1981. 101 s.
- KURKOVÁ, L. 1989. *Hudebně pohybové hry v mateřské škole*. 1. vydanie. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 140 s.
- KURKOVÁ, L., EBEN, P. 1975. *Hudebně pohybová výchova*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1975. 58 s.
- LYSÁKOVÁ, M. eds. 1989. *Piesne, hry a riekanky detí predškolského veku*. Bratislava : Štátne pedagogické nakladateľstvo, 1989. 366 s.
- MEDVECKÁ, E. 1997. *Detské hry a tance*. Bratislava : ASCO Art & Science, 1997. 233 s. ISBN 80-88820-03-0.
- ONDREJKA, K. 1977. *Deti deťom IV*. Bratislava : Osvetový ústav, 1977. 102 s.
- ONDREJKA, K. 1978. *Deti deťom V*. Bratislava : Osvetový ústav, 1978. 102 s.
- ONDREJKA, K. 1975. *Choreografie pre detské tanečné súbory*. Bratislava : Osvetový ústav, 1975. 68 s.
- ONDREJKA, K., BIEOVÁ, A. 1965. *Hry so spevom pre materské školy*. Bratislava : Štátne pedagogické nakladateľstvo, 1965. 174 s.
- PODLUCKÝ, J. 1999. *Tanečná rytmika detí*. Bratislava : Iuventa, 1999. 20 s. ISBN 80-88893-37-2.
- RUSNÁK, F. 1979. *Rytmizovanie hovoreného slova v hudobnej výchove na materskej a základnej škole*. 1. vydanie. Prešov : Krajský pedagogický ústav, kabinet hudobnej výchovy, 1979. 87 s.
- SÝKORA, F., eds. 1980. *Didaktika školskej telesnej výchovy*. Bratislava : Štátne pedagogické nakladateľstvo, 1980. 249 s.
- ŠIMONEKOVÁ, H. 2004. *Ludové tance*. Bratislava : AT Publishing, 2004. 179 s. ISBN 80-88954-22-3.

- ŠIMONEKOVÁ, H., MÁZOROVÁ, M. 1965. *Tanečná výchova detí*. Bratislava : Osvetový ústav, 1965. 67 s.
- ŠIMONEKOVÁ, H., MÁZOROVÁ, M. 1967. *Technika pohybu a hudobno-pohybovou rytmikou*. Bratislava : Osvetový ústav, 1967. 70 s.
- ŠIMOVÁ, G., DARGOVÁ, J. 2001. *Tvorivé dieťa predškolského veku*. Prešov : Rokus, 2001. 64 s. ISBN 80-89055-11-7.
- TUMA, M. 1991. *Tvorivý človek*. Bratislava : Vydavateľstvo Obzor, 1991. 238 s. ISBN 80-215-0177-4.
- ZELINA, M. eds. 1984. *Tvorivosť – piata dimenzia*. Bratislava : Smena, 1984. 199 s.
- ZELINOVÁ, M. 2007. *Hry pro rozvoj emocií a komunikace*. Praha : Portál, 2007. 139 s. ISBN 978-80-7367-193-6.
- ŽITŇANOVÁ, H. 2005. *Metodika vyučovania pre prípravné štúdium tanečného odboru I. stupňa štúdia základných umeleckých škôl*. Schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 24. januára 2005 pod č. CD-2005-1204/2320-4:091 ako metodiku vyučovania pre prípravné štúdium tanečného odboru I. stupňa štúdia základných umeleckých škôl. 59 s. ISBN 80-7098-398-1.
- HRADECKÝ, E. 1994. *Improvizace k hudebně pohybové výchově*. Praha : Hudební vydavatelství pro školy, 1994.